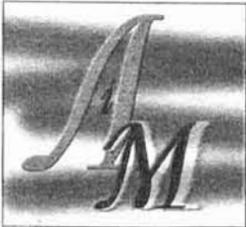

МАСТАЦТВА і мастацтва

10 чэрвеня 2005 г. № 23/4310

АНОНС!

Настаўнік не павінен “таптацца” на месцы, а пастаянна ўдасканальваць свае веды і кваліфікацыю. Для гэтага ў нашай краіне існуюць адпаведныя ўстановы. Пра работу, кірунку дзейнасці адной з такіх устаноў — Акадэмію паслядыпломнай адукацыі — апавядаюць прарэктар па навукова-метадычнай рабоце, доктар педагогічных навук Галіна НІКАЛАЕНКА і кандыдат філалагічных навук, метадыст вышэйшай катэгорыі Мікалай ХМЯЛЬНІЦКІ.

СТАР. 4

Чакалі ж мы гэтае свята два гады і сёння са шчырай радасцю яго вітаем. Так-так, менавіта сёння, 10 чэрвеня, а восьмай гадзіне вечара ўрачыста распачнецца фестываль “Маладзечна-2005”. Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі адбываецца ўжо восьмы раз. Прысвечана гэтае свята нашай культуры, як і большасць значных сёлетніх імпрэз, юбілею Вялікай Перамогі. Таму асаблівае гучанне набывае ў яго кантэксце прэм’ера своеадметнай песеннай дзеі “Ішла вайна народная”, якая і распачне праграму першага вечара на Цэнтральнай плошчы Маладзечна.

СТАР. 10

Фэст у Лошыцы

У апошнюю нядзелю вясны ў Лошыцкім парку Мінска адбылося ўжо традыцыйнае гістарычна-этнаграфічнае свята “Лошыцкі фэст”.

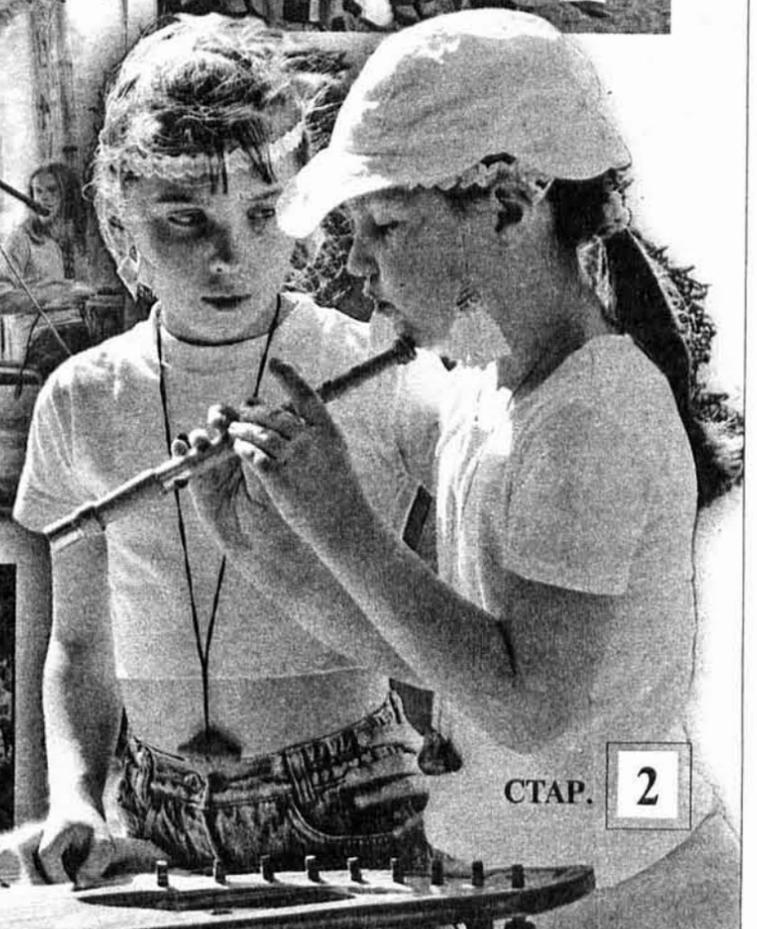
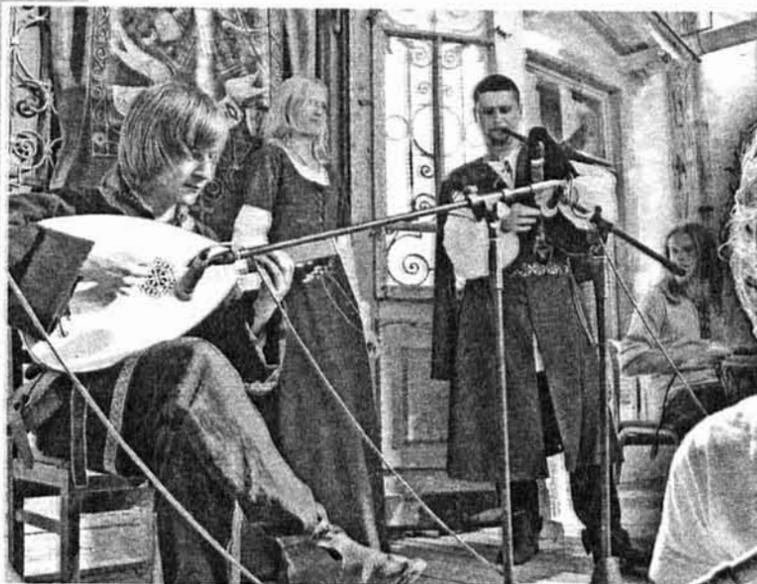
Арганізатарамі фэсту ў гэтым годзе выступілі райвыканкам Ленінскага раёна горада Мінска, філіял УП “Мінскзеленбуд”, Лошыцкая садова-паркавая гаспадарка, Цэнтр пазашкольнай работы “Маяк” Ленінскага раёна, дзяржаўная ўстанова “Мінскі абласны цэнтр народнай творчасці”.

Традыцыйнае правядзення гістарычнага свята ў Лошыцкім парку ўзнікла ў 1995 годзе, калі ўпершыню на Беларусі там адбыўся Рыцарскі турнір. Мэтай правядзення турніра было прыцягненне ўвагі моладзі да малавадомай гістарычнай мясціны ў Мінску — Лошыцкага парку, які вядзе свой летапіс з ранняга сярэднявечча.

Неўзабаве Лошыца пераўтварылася ў своеасаблівую пляцоўку для рознага кіталгу творчых эксперыментаў. Першыя пастановачныя конныя паядыкі, каскадзёрскія двубоі, штурмы замка, якія надалей увасобіліся ў вялікіх відовішчах і турнірах, упершыню адбыліся менавіта ў Лошыцы.

Не дзіва, што “Лошыцкі фэст” стаў надзвычай папулярным сярод мінчан і выйшаў за межы звычайнага Рыцарскага турніра. Да яго ўдзельнікаў далучыліся гільды майстроў, якія аднавілі рамесніцкія традыцыі, а музычныя і танцавальныя калектывы зрабілі апошнюю нядзелю мая незабыўным святкам сярэднявечнай і народнай музыкі.

Фота К. ДРОБАВА
Калаж В. КАЛІНІНА

СТАР. 2

На агульную карысць

На мінулым тыдні, а калі быць больш дакладным, то першага чэрвеня Рэдакцыйна-выдавецкую ўстанову "Літаратура і Мастацтва" наведаў Ігар Катляроў, намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навучы і навукова-тэхнічным прагрэсе, доктар сацыялагічных навук, прафесар, акадэмік Расійскай акадэміі сацыяльных навук.

Падчас сустрэчы Ігара Васільевіча з кіраўніцтвам РВУ і галоўнымі рэдактарамі гаворка вялася пра ролю літаратуры ў развіцці нашага грамадства, бо беларускаму народу ёсць чым ганарыцца: пісьменнікі і паэты за прамінулы час стварылі шэраг адметных твораў, у аснове якіх — нацыянальная ідэя. Падкрэслівалася і тое, што дзякуючы намаганням кіраўніцтва дзяржавы, некаторым міністэрствам і непасрэдна калектывам рэдакцый РВУ — часопісы "Полымя", "Малодосць", "Нёман", "Всемирная литература", штотыднёвік "Літаратура і мастацтва" дайшлі ўрэшце да школ і культурна-сацыяльных устаноў рэспублікі. Праўда, не ў такім аб'ёме як хацелася б, але зрух з падпіскай за апошнія гады відавочны.

— Важна данесці лепшае з напісана-

га да чытача, — падкрэсліла дырэктар РВУ Таіса Бондар, — бо нягледзячы на зменлівасць часу і новыя тэхналогіі, навукова-тэхнічны прагрэс — кніга, а таксама часопіс ці газета, заўсёды застаюцца крыніцай духоўнага ўзбагачэння чалавека. Здаецца — нікога ўжо не трэба пераконваць, што літаратура была і будзе падмуркам для мастацтва.

Ігар Катляроў акцэнтаваў увагу на неабходнасці супрацоўніцтва паміж Рэдакцыйна-выдавецкай установай "Літаратура і Мастацтва" і камісіяй Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу РБ па адукацыі, культуры, навучы і навукова-тэхнічным прагрэсе.

— Мы заўсёды гатовы супрацоўнічаць, — падтрымала думку госьця Таіса Бондар, — да прыкладу, зусім нядаўна паміж дзяржаўнай установай аду-

кацыі "Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі" і РВУ нават заключаны дагавор аб арганізацыі на курсах павышэння ды перападрыхтоўкі работнікаў і спецыялістаў сістэмы адукацыі выступленняў галоўных рэдактараў і супрацоўнікаў рэдакцый — часопісаў "Полымя", "Нёман", "Малодосць", "Всемирная литература" і штотыднёвіка "ЛіМ". На сустрэчах плануецца весці гаворку аб асаблівасцях і актуальных праблемах сучаснага літаратурнага працэсу, пра

здабыткі і выдавецкія планы выданняў, а таксама супрацоўніцтва з педагогічнымі калектывамі рэспублікі па пашырэнні падпіскі на дзяржаўныя літаратурна-мастацкія перыядычныя выданні дзеля выкарыстання іх публікацый у справе выхавання моладзі ў адпаведнасці з ідэалогіяй нашай дзяржавы.

Галоўны рэдактар часопіса "Полымя" Мікола Мятліцкі падвёў своеасаблівую рысу ў час сустрэчы скажаўшы, што вось такое супрацоўніцтва паміж дзяржаўнымі ўстановамі культуры, адукацыі і РВУ — справа надзвычай патрэбная і неабходная.

А. СМАЛЯК

Фота В. КАВАЛЁВА

Фэст у Лошыцы

Цэлы дзень у Лошыцы доўжыўся рыцарскі турнір юніёраў, працаваў кірмаш рамёстваў, выступалі музычныя і танцавальныя калектывы.

Свята праходзіла на дзвюх пляцоўках: ніжняй — на лугавіне ля Свіслачы і верхняй (канцэртнай) — на пляцы перад сядзібным домам Любаньскіх.

На імправізаванай сцэне выступілі

фальклорныя гурты «Дэсань» і «Гуда», папулярны маладзёжны «Джам Бібум», медыявальныя гурты «За парогам», «Тэстэмент», «Стары Ольса», «Брэвіс», «Артэс Лібералес», «Рокаш», «Ліцьвінскі Хмель». У выкананні «Велярыба» і «Герфункера» прагучаў еўрапейскі фальклор. Гурт «Келіх Кола» здзівіў усіх музыкай на гусях, а «Першасвет» — іграй на незвычай-

ў яго гонар. Пасля ў саборы Святых Пятра і Паўла падчас памінальнай службы кожны мог памаліцца за душу маладога генія. Лагічным завяршэннем Дня пам'яці стала вечарына "Страцім-лебедзь беларускай літаратуры", што адбылася ў музеі Максіма Багдановіча.

Святлана КАНАНОВІЧ

Не адно пакаленне беларусаў выхавана на вершах Максіма Багдановіча, на яго літаратурнай спадчыне. І ў

ных інструментах з бяросты і гліны. Разам са сталымі музыкамі выступілі дзіцячыя музычныя гурты «Рарог», «Ула» і хор «Жыццё».

А на пляцы перад сядзібай гаспадарылі танцавальныя калектывы. Гурт «Майстат» прапанаваў глядачам архаічныя танцы, «Глорыя Д'Аморэ» — сярэднявечныя, «Кампанэлла» — танцы эпохі Рэнэсанса. Танцавальны гурт «Яварына» не абмежаваўся ўласным выступленнем, а запрасіў усіх прысутных станчыць разам на «Сярэднявечнай дыскацеці».

Падчас свята працавалі кірмаш і пляцоўка майстроў, дзе можна было не толькі набыць унікальныя рэчы, але і на ўласныя вочы пабачыць, як да прыкладу, нашы продкі выраблялі гуслі, стваралі выцінанкі, плялі паясы. Была забава і для дзяцей — яны маглі пакатацца на сапраўдных «рыцарскіх» конях, «апануць» у сярэднявечную вопратку, пастрэляць з лука.

Але ж галоўнай падзеяй фэсту, натуральна, стаў рыцарскі турнір. Відовішча адначасова захапляльнае і жорсткае, якое крыху разнастаілі сцэнкай сярэднявечнага фарса ў выкананні клуба «Карона Захаду». Бойкі паміж рыцарамі за гонар называцца лепшым працягваліся да самага вечара. У выніку — першыя два месцы заваявалі рыцары Ордэна Паўночнага Храма.

А на заканчэнне ўсіх чакала надзвычай відовішчная дзея пад назвай «Бугурт», якая імітавала Грунвальдскую бойку. Спаларніцтва паміж «крыжакамі» і «ліцьвінамі» было настолькі натуральным і шчырым, што глядачы назіралі за ім затаіўшы дыханне. А вось фінал прымусіў усіх разняволена ўсміхнуцца — насуперак гістарычнай праўдзе, гэтым разам перамаглі больш адважныя «крыжаносцы».

Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ

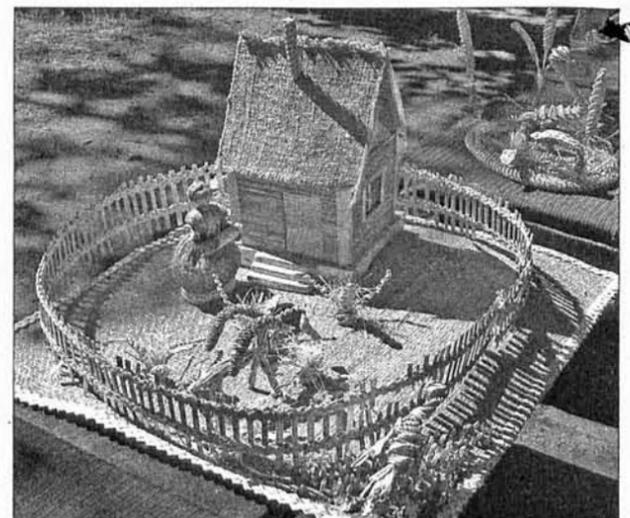
Фота К. ДРОБАВА

кожнага — свой Багдановіч: для некага — гэта толькі паэт, для кагосьці — перакладчык ці "настаўнік" па верша-складанні. Пра сваё асабістае "адкрыццё паэта", пра тую ролю, якую адыграў ён у іх жыцці на вечарыне "Страцім-лебедзь беларускай літаратуры" распавядалі маладыя беларускія літаратары, якія чыталі ўласныя творы, прысвячэнні М.Багдановічу, пераклады, спявалі. Кожны з іх ішоў сваім шляхам да пазіі нашага знакамітага песняра.

Вольга СЕРПЕНЯ,
вядучы навуковы супрацоўнік ЛММБ

Купалаўскі музей — дзецям

Незвычайна і ў прыемнай абстаноўцы напруэадні Міжнароднага дня абароны дзяцей ладзілася свята "Музей — дзецям" у дзяржаўным музеі Янкі Купалы. Побач з ім, ля фантана "Купалінкі", сабраліся прадстаўнікі гуртка саломаліцтва Цэнтра пазашкольнай работы "Золак", іх настаўнікі, сябры, проста глядачы, якім цікава было назіраць за тым, што адбываецца ў маляўнічым купалаўскім парку.

— Мэта нашага свята — даць магчымасць кожнаму хлопчыку і дзяўчынцы раскрыць свой талент, бо няма неталенавітых людзей, — зазначыў дырэктар музейнай установы Сяргей Вечар. — І мы, дарослыя, павінны паспрыць таму, каб у будучым яны сталі годнымі грамадзянамі сваёй краіны.

З дапамогай жалеікі, гусяў, радзіннага ручніка і іншых экспанатаў вядучая свята, навуковы супрацоўнік музея Вольга Курылёнак пазнаёміла прысутных з маленствам народнага паэта Янкі Купалы.

Падчас выставы-конкурсу вырабаў з саломкі, якая мела назву "Сонейка ў далонях", кожны юны майстар прэзентаваў сваю работу. Пераможцам былі ўручаны ганаровыя Дыпламы ў розных намінацыях і памятныя падарункі.

Раіса МАРЧУК

Фота В. КАВАЛЁВА

Дні Славацкай Рэспублікі

З цікавай выстаўкай графікі і малюнка адметнага славацкага мастака Марціна Келенбергера, творчасць якога працягваюць адмысловы свет падання і міфа, часы сёвай даўніны, славы пастаці, што пакінулі значны след у гісторыі і культуры чалавецтва, змагла пазнаёміцца грамадства нашай краіны падчас правядзення Дзён Славацкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, арганізаваных Беларуска-Славацкім таварыствам дружбы і культурных сувязяў з замежнымі краінамі і таварыствам "Беларусь—Славакія" пры падтрымцы Пасольства Славацкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь. У рамках Дзён адбыліся таксама дэманстрацыя фільма Павела Гелеты "Сакольнічы Томас", літаратурна-музычны вечар, прысвечаны творчасці сучасных паэтаў Славакіі, дзе прагучалі натхнёныя вершаваныя радкі знаных майстроў слова Славацкай Рэспублікі ў перакладзе на беларускую мову, прэзентацыя фотаальбома мастака Дзмітрыя Герасімовіча "Край Беларусь". У стварэнні гэтага выдання, якое за мастацка-тэхнічнае афармленне і паліграфічнае выкананне было адзначана спецыяльным Дыпламам у намінацыі "Лепшы фотаальбом" на беларускім рэспубліканскім конкурсе "Мастацтва кнігі-2005", ўдзельнічалі аўтар канцэпцыі Аляксей Камошкі і фотамайстра Вадзім Грудзька.

М.Р.

А ў кішэні — карта. Міграцыйная

Пагадненне паміж урадамі Беларусі і Расіі аб выкарыстанні міграцыйнай карты адзінага ўзору, падпісанае ў Маскве 5 кастрычніка 2004 года, прайшло ратыфікацыю ў Саветах Рэспублікі Нацыянальнага сходу РБ.

Гэты крок павінен садзейнічаць прававому рэгуляванню парадку ўліку замежных грамадзян і асоб без грамадзянства, якія часова прыязджаюць у Рэспубліку Беларусь ці Расійскую Федэрацыю з трэцяй дзяржавы, а таксама кантролю за іх знаходжаннем на тэрыторыі краін-партнёраў.

Згодна з пагадненнем і ўводзіцца міграцыйная карта: яна будзе запаўняцца імпасаментамі пры ўездзе на беларускую ці расійскую тэрыторыі, а прад'яўляцца пры выездзе адтуль. Менавіта Пагадненне вызначае форму карты, пералік змешчаных у ёй звестак, а таксама парадак выкарыстання.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

Дваіное свята

У дзень святкавання славянскага пісьменства і культуры ў Полацку адбылася прэзентацыя кніжнай серыі "Наследзіе Положкоў зямлі". На прэзентацыю, якая праходзіла ў Полацкай цэнтральнай бібліятэцы, сабраліся цікавыя жыхары горада, навучэнцы школ, прадстаўнікі прэсы.

У серыі "Наследзіе Положкоў зямлі", заснаванай у кастрычніку 2004 года выдаўцом Аляксандрам Суднікам і бізнесменам Андрэем Супрановічам, пабачылі свет ужо тры кнігі: першая прысвечана гісторыі Пакроўскай царквы, адбудаванай у кастрычніку 2004 года ў Полацку, а дзве іншых — знаходжанню каталіцкага ордэна езуітаў на полацкай зямлі.

Унікальнасць выданняў у тым, што гэта адзіная ў краіне навукова-папулярная серыя, якая прысвечана гісторыі горада. У кнігах публікуюцца добра аздобленыя ілюстрацыі работы, прысвечаныя гісторыі Полаччыны. Трэцяя кніга серыі паступіла з друкарні прама на прэзентацыю, што было прыемным сюрпрызам для прысутных.

Н.К.

Сусветнапрызнаны ДЫПЛОМ

У гэтым годзе навучэнцы сярэдняй школы № 73 і гімназіі-каледжа № 24 горада Мінска здавалі іспыты на атрыманне Дыплама па нямецкай мове Федэратыўнай Рэспублікі Германія, якія праводзіліся ў Беларусі ўжо ў шосты раз.

Напрыканцы мая пяцьдзесят адзін вучань, які здаў экзамен, атрымаў свой дыплом ад намесніка Пасла ФРГ у Рэспубліцы Беларусь сп. Яна Канторчыка. Урачыстая цырымонія адбылася ў Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтры. Пасля паспяховай здачы экзаменаў у гэтым годзе агульная колькасць навучэнцаў у Беларусі, якія атрымалі Дыплом па нямецкай мове, дасягнула 311 чалавек. Для іх адкрыты шлях для вучобы ў вышэйшых навучальных установах Германіі без далейшага іспыту па нямецкай мове. Бо Дыплом па нямецкай мове пацвярджае высокі ўзровень ведання гэтай мовы і прызнаны ва ўсім свеце.

В.К.

Абаронцам айчыны

Выстаўку пад такой назвай арганізаваў Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі. Яе адметнасцю стаўся ўдзел знаных мастакоў старэйшага пакалення, якія ваявалі супраць гітлераўскіх захопнікаў: Міхаіл Савіцкі прадставіў новую карціну "Стратэгі аперацыі "Баграціён", Леанід Шчамялёў — палатно "Генерал Даватар", Віктар Грамыка — "Пад небам Браслаўшчыны". Яны вайну бачылі сваімі вачамі, і трапіла перададзены душэўны стан, філасофска-сімвалічны сэнс напаяняюць вобразы герояў іх работ.

Урокі гісторыі, выхаванне на багатым матэрыяле гераічнай барацьбы не страчаюць актуальнасці, бо пасляваеннае пакаленне мастакоў атрымала такія ўрокі ад бацькоў і дзядоў, а некаторыя і самі паспелі ўбачыць вайну.

Кажуць: "Калі ўрокі гісторыі не вывучаюць, яна можа паўтарыцца". На гістарычную тэму Вялікай Айчыннай за 60 гадоў мірнага існавання мастакамі зроблена шмат. Новае пакаленне, грунтуючыся ўжо на ўражаннях ад фільмаў і аповедаў, адлюстроўвае жахі вайны ў сваіх карцінах. І на выстаўку "Абаронцам Айчыны" мастакі пасляваеннага часу прадставілі, па бальшыні, свае новыя работы. Творцы працавалі пэндзлем ці алоўкам. У мармуры ці ў бронзе ўвасаблялі партрэты сваіх герояў скульптары Вольга і Віктар Мурашова, Іван Міско, а мастакі Георгій Паплаўскі, Міхась Басалыга — у серыі графічных аркушаў і г.д. На працягу дзесяці апошніх гадоў не звярталіся да штодзённага жыцця вайскоўцаў сённяшніх мастакі Мікола Апіёк, Георгій Лойка, Уладзімір Гардзеенка і Леанід Дударэнка. Таму яны наведлі вайсковыя часці, прысутнічалі нават на вучэннях, каб праўдзівей адлюстраваць рэаліі, і свае новыя жывапісныя творы, прысвечаныя сённяшнім абаронцам Радзімы, прадставілі цяпер глядачам.

Знання мастакаў Расіі, прадстаўнікі студыі імя М.Грэкава У. Перыяславец, А. Сьгаў, А. Еўсцігнеў таксама прадставілі свае творы на гэтай мінскай выстаўцы, якую наведлі многія вайскоўцы, сучасныя афіцэры, военачальнікі і, вядома ж, вэтэраны Вялікай Айчыннай.

Галіна ФАТЫХАВА
Фота забяспечана аўтарам

М. Апіёк. "Абаронцам Айчыны"

Два пакаленні, дзве краіны

Для беларускага народа песня — гэта частка душы. Нават у гады вайны песня ішла побач з салдатамі. Ды і цяпер, пад мірным небам, мы спяваем песні пра мінулую вайну, і сёння мы памятаем пра незагойныя раны на сэрцах нашых родных. І толькі моладзь можа звязаць, паяднаць, здружыць народы,

арміі якіх змагаліся адно супраць аднаго, — звязаць песняй. Што і спрабуюць зрабіць вучні мінскай сярэдняй школы №137.

У верасні 2004 года на базе гэтай школы быў арганізаваны сумесны хор валанцераў і былых малалетніх вязняў працоўных і канцэнтрацыйных лагераў. У рэпертуары хору во-

сем рускамоўных і дзве песні на нямецкай мове пра вайну і мір. Трэба проста пабываць на рэпетыцыі хору, каб пабачыць, з якім энтузіязмам спяваюць удзельнікі, з якой стараннасцю яны вучаць радкі гэтых песень.

А ў сёлетнім маі на цэлы тыдзень хор прыняў у свае шэрагі яшчэ 13 падлеткаў, валанцераў з Берліна. І ўжо відэачныя першыя вынікі супольнай творчай працы: хор прывёў серыю канцэртаў на заводах Мінска (імя Вавілава, заводзе безалкагольных напояў, гадзіннікавым). Апроч таго, удзельнікі хору запісалі свае песні на дыск. І гэта толькі пачатак сумеснай работы. У чэрвені беларускія дзеці едуць у Берлін, каб разам з нямецкімі валанцерамі правесці канцэрт там.

У хоры аб'ядналіся два пакаленні, дзве краіны. І сваімі песнямі яны змагаюцца за мір і заклікаюць усё чалавецтва, каб у новага маладога пакалення не было ўкрадзена маленства, каб вайна не разарвала сувязь паміж нашымі народамі.

Юлія СЦЯПАНАВА

Фота аўтара

Галандскі куток у Батанічным

Наведвальнікаў Цэнтральнага батанічнага саду ўразіць і зачаруе ў сёлетнім сезоне перш-наперш кампазіцыя "Галандскі садзік", у якой сабрана каля 400 гатункаў цюльпанаў ружовага, чырвонага, белага, жоўтага і іншых колераў, пры тым самых неверагодных форм. Гэты стракаты і казачны куток размясціўся на тэрыторыі плошчай

800 квадратных метраў.

А хутка завітнее амаль 70 гатункаў вельмі прыгожых хмызнякоў — рададэндранаў, што парадуюць гасцей батанічнага раскошаў суквеццяў адмысловых колераў.

Улетку тут плануецца абнавіць некаторыя алеі, прадоўжыць стварэнне серыі экспазіцый, якія адлюстроўваюць кожны беларускі рэгіён.

Першай вобласцю, чый астравок з'явіўся летась, стала Гродзенская. Яна паўстала ў выглядзе пладовага саду — славуцасці краю. Які ж рэгіён стане наступным, залежыць ад прапановы кіраўніцтва мясцовых улад.

Магчыма, з 2008 года Цэнтральны батанічны сад будзе прымаць гасцей круглы год. А да гэтага часу завершыцца будаўніцтва экспазіцыйнай аранжарэі, якая змесціць у сабе каля 2 тысяч відаў і разнавіднасцяў цеплалюбных экзатычных раслін.

Р. М.

На першым месцы — ДУХОЎНАСЦЬ

Каб вырасіць дзіця гарманічнай, выхаванай, адукаванай асобай, патрэбна шматгадовая карпатлівая праца бацькоў, выхавачеляў, настаўнікаў... У першую чаргу, вядома ж, бацькоў. Але апошнім часам, на жаль, усё часцей надарэцца так, што асноўным (нярэдка адзіным) памагатым і дарадцам у гэтай справе выступае толькі настаўнік. На яго ўскладаецца ўвесь пажар станаўлення і агульнага развіцця падрастаючага пакалення.

Ды і сам настаўнік не павінен "гаптацца" на месцы, пастаянна ўдасканальваць свае веды і кваліфікацыю. Для гэтага ў нашай краіне існуюць адпаведныя ўстановы. Пра работу, кірунку дзейнасці адной з такіх устаноў — Акадэмію паслядыпломнай адукацыі — нам раскажуць прарэктар па навукова-метадычнай рабоце, доктар педагогічных навук Галіна НІКАЛАЕНКА і кандыдат філалагічных навук, металыст вышэйшай катэгорыі Мікалай ХМЯЛЬНІЦКІ.

— Галіна Іванаўна, чым адметна Акадэмія паслядыпломнай адукацыі, яе дзейнасць і месца сярод іншых аналагічных устаноў Беларусі?

— Хачу пачаць з таго, што Акадэмія паслядыпломнай адукацыі — галаўная ўстанова сістэмы павышэння кваліфікацыі педагогаў нашай краіны. Галаўная таму, што вызначае стратэгію рэалізацыі паслядыпломнай адукацыі педагогаў. Сістэма ўключае, акрамя самой акадэміі, яшчэ і рэгіянальныя інстытуты: у абласцях і горадзе Мінску. Акадэмія працуе па вызначэнні каардынацыйнага савета з кіруючымі кадрамі адукацыі, а таксама з групамі, якія, калі можна так сказаць, знаходзяцца на пярэднім краі: настаўнікі-эксперыментатары, творчыя выкладчыкі, сацыяльныя педагогі, псіхологі і г.д. Вось такі наш кантынгент, што тычыцца менавіта педагогічнай паслядыпломнай адукацыі.

Не без гонару можна адзначыць — сёння ў нас дастаткова аптымальная, зручная сістэма перападрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі педагогічных кадраў. Сістэма, якой зайдзросціць за мяжой, бо мы дзяржаўная ўстанова, адносімся да Міністэрства адукацыі.

— А каго накіроўваюць на курсы перападрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі? Як часта гэта адбываецца і на якіх тэрмінах?

— Да нас накіроўваюць усіх выкладчыкаў. З аднаго боку, яны праходзяць двухтыднёвыя курсы раз у пяць гадоў — гэта сістэмнае павышэнне кваліфікацыі. Іншымі словамі, дзяржава практычна гарантуе навучэнцам, што настаўнік будзе праходзіць такое павышэнне і мець пэўны ўзровень кваліфікацыі. З другога боку, тое, што мы арганізоўваем семінары ў міжкурсавы перыяд, між гэтымі пяццю гадамі, дае падставу гаварыць — мы заўжды трымаем руку на пульсе тых змяненняў, якія адбываюцца ў сістэме адукацыі, і вырашаем рознага кшталту пытанні. У прыватнасці, акадэмія рэалізуе так званую экспертную дзейнасць. Калі ў педагогічную практыку ўводзяцца інавацыі, напрыклад, уводзілася дзесяцігодняя сістэма ацэнкі ведаў, менавіта сістэма павышэння кваліфікацыі выступіла

ініцыятарам і рэалізатарам удасканалення гэтага новаўвядзення. Гэта значыць: мы вышукваем якія-небудзь існуючыя супярэчнасці і рэгулюем іх.

Увогуле, у нас праходзяць прыблізна 8 тысяч чалавек курсавую падрыхтоўку і дзесці каля 13 тысяч занятых ў міжкурсавы перыяд. Словам, толькі Акадэмія паслядыпломнай адукацыі ў год працуе з 20 — 22 тысячамі чалавек. Прычым нашы людзі яшчэ выязджаюць у рэгіёны. Цяпер акцэнт зроблены на сельскую мясцовасць. Нашы супрацоўнікі выязджаюць у камандзіроўкі і там, на месцы, непасрэдна праводзяць заняткі.

перыяд — рэспубліканскія семінары, якія праводзяцца для выкладчыкаў два-тры разы на год. Тэмы і праблемы, якія выносяцца на разгляд — актуалізаваныя сённяшняй сітуацыяй. Ёсць мэты і задачы, над якімі працуюць настаўнікі роднай мовы, і мы імкнёмся гэтыя задачы напоўніць рэальным зместам. Якія гэта задачы? Па-першае, авалоданне абноўленым зместам адукацыі, бо сёння ідзе інтэнсіўны працэс рэфарміравання сістэмы школьнай адукацыі. Па-другое, авалоданне эфектыўнымі асобасна арыентаванымі тэхналогіямі, якія дапамагаюць павысіць якасць адукацыі, у прыватнасці, па беларускай мове

Калі настаўнік мае толькі любоў да справы, ён будзе добрым настаўнікам. Калі настаўнік мае толькі любоў да вучня, як бацька ці маці, — ён будзе лепшым за таго настаўніка, які прачытаў усе кнігі, але не мае любові ні да справы, ні да вучняў. Калі настаўнік спалучае ў сабе любоў да справы і да вучняў, ён — дасканалы настаўнік.

Леў Шалстой

— Апошнім часам шмат гавораць пра ідэйны бок выхавання. Як у вас справы з вырашэннем гэтага пытання?

— На сучасным этапе ў нас, безумоўна, ёсць прыярытэтыя напрамкі. Сярод іх, вядома, ідэалагічная падрыхтоўка кадраў. Бо педагогічныя кадры — дзяржаўныя людзі, якія рэалізуюць дзяржаўную палітыку ў сферы адукацыі, праводзяць выхавальную работу на аснове ідэалогіі.

Трэба адзначыць, як бы мы ні асэнсоўвалі паняцце ідэалогіі, без сумневу, у любым разуменні сярод асноў нашай дзяржаўнай ідэалогіі знаходзіцца **духоўнасць**. І адпаведна — выхад на літаратуру, публіцыстыку, на тое асветленне жыцця грамадства, якое прадстаўляюць нам салідныя перыядычныя выданні, у прыватнасці, рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва".

— Мікалай Мікалаевіч, вы непасрэдна маеце справу з выкладчыкамі беларускай мовы і літаратуры. Што адметнага, якія формы і праграмы павышэння кваліфікацыі прадугледжаны для дадзенай катэгорыі настаўнікаў?

— Што датычыцца сістэмы павышэння кваліфікацыі настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры, то яна ў акадэміі пастаўлена на даволі-такі высокі ўзровень і мае свае традыцыі. Мы імкнёмся ўлічваць сённяшняю сацыякультурную сітуацыю ў краіне і ў адпаведнасці з гэтым будзем сваю работу з настаўнікамі, якія прыязджаюць да нас на курсы.

Што да формы работы: ёсць мэтавыя курсы павышэння кваліфікацыі, у міжкурсавы

і літаратуры. Па-трэцяе, задача інтэнсіфікацыі навучальнага працэсу ўрокаў роднай мовы, таму што не хапае гадзін на выкладанне прадмета. Гэта звязана з агульнай сітуацыяй рэфарміравання. Але трэба максімальна выкарыстоўваць тэя гадзіны, якія маем, і дасягнуць як мага вышэйшых вынікаў.

— Як гэта адбываецца на якасці атрымання ведаў вучнямі? Ці дзеляцца сваімі думкамі на гэты конт з вамі настаўнікі?

— Ведаецца, гэта мусіць такая прырода настаўніка. Ён заўсёды будзе гаварыць, што мала гадзін, не хапае часу.

— Чаму стала менш гадзін? — перапрашае Галіна Іванаўна. — Таму што прыняты новы тыпавы вучэбны план, ідэя якога — разгрузка навучэнцаў. Хачу дадаць, каб не падумалі, быццам дыскрымінауюць беларускую мову і літаратуру, тэндэнцыя скарачэння вучэбнай нагрукі агульнай, датычыць усіх прадметаў. Бо не сакрэт, усе мы ведаем, які стан здароўя нашых дзяцей. Міністэрства адукацыі апошнім часам прадпрымае розныя меры, каб знізіць нагрукі. А скарачэнне гадзін патрабуе, як ужо адзначалася, інтэнсіфікацыі працэсу навучання, пошуку аптымальных шляхоў і сродкаў, новых тэхналогій, чым мы і займаемся.

— Мікалай Мікалаевіч, планы вывучэння беларускай літаратуры ў большасці складаюцца з твораў, так бы мовіць, старэйшага пакалення. Ці праводзіце вы заняткі па сучаснай, іншымі словамі, маладой літаратуры?

— Настаўнікі, якія прыязджаюць да нас, магчыма, скажам так, не зусім добра арыен-

туюцца ў тым літаратурным жыцці, якое адбываецца ў сталіцы. Таму адна з нашых задач — павысіць літаратуразнаўчую, культурную кампетэнцыю выкладчыка, надаць яму пэўны багаж ведаў. Што мы і робім.

У нас абавязковыя заняткі па сучаснай беларускай літаратуры. Гэта і паэзія, і проза, і драматургія. Як можам арганізоўваем сустрэчы з пісьменнікамі, з нашай творчай элітай. У выніку пэўнай дыскусіі настаўнікі таксама імкнуцца нечым зацікавіць вучняў, каб яны чыталі беларускую літаратуру, якая сёння ў нас ёсць, якой мы карыстаемся.

— Што тычыцца сучаснай літаратуры, — дадае Галіна Нікалаенка, — то мы ў школьную праграму павінны ўключаць толькі тое, што нейкім чынам прынята большасцю і ацэнена крытычнай думкай. Роля сродкаў масавай інфармацыі, васьных выданняў, вельмі вялікая. Таму што фактычна ў іх сканцэнтравана гэтая крытычная думка. Каб арыентаваць у гэтым кірунку настаўніка, мы запрашаем вядомых навукоўцаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў. Яны дапамагаюць настаўнікам спыніць свой выбар на тым ці іншым творы, які з пункту гледжання мастацкасці і ідэйнай напоўненасці важны, актуальны і знакавы.

— Настаўнікі з задавальненнем слухаюць такія лекцыі, — працягвае Мікалай Хмяльніцкі, — набываюць кнігі, вязуць іх у свае школы. Сярод пісьменнікаў, з якімі мы арганізавалі сустрэчы: Л.Дранько-Майсюк, В.Шніп, В.Патава, Р.Баравікова, М.Пазнякоў і многія іншыя.

Трэба адзначыць, што выкладчыкі беларускай мовы і літаратуры ў нас — досыць творчы, захоплены сваёй справай народ, пастаянна ў пошуку. Часам здзіўляецца, наколькі хапае ў іх энергіі не толькі праводзіць свае ўрокі, але і весці пазакласную работу. Многія з настаўнікаў, што прыязджаюць, вядуць розныя гурткі, у тым ліку дэкаратыўна-ўжытковай творчасці, факультатывы, займаюцца пошукавай работай.

— Як кажуць, нельга навучыць любіць тое, чаго сам не любіш ці не ўмееш любіць і каб навучыць іншага, патрэбна больш розуму, чым навучыцца самому...

— Так, выкладчыкі вельмі актыўна займаюцца гісторыяй і літаратурай малой радзімы, краязнаўствам. Сучасны выкладчык беларускай мовы і літаратуры — эрудзіраваны, культурны, адукаваны, свядомы нацыянальна і ідэалагічна досыць падкаваны чалавек. Ён імкнецца на сваіх уроках, пазачурочнай дзейнасці прывіваць любоў да радзімы, да нацыянальных каштоўнасцяў. І літаратура, у першую чаргу, — той сродак, які можа далучыць вучня да гэтай невычэрпнай скарбніцы беларускай культуры і сфарміраваць сапраўднага грамадзяніна і патрыёта.

— Галіна Іванаўна, паміж Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі і РВУ "Літаратура і Мастацтва" заключаны дагавор аб супрацоўніцтве. Якія мэты і задачы гэтай дамовы і як будзе ажыццяўляцца супрацоўніцтва: выступленні, сустрэчы...?

— Так, гэткае дамова сапраўды заключана. А прадметам дагавора з'яўляецца правядзенне наступнай работы: арганізацыя на курсах павышэння і перападрыхтоўкі работнікаў і спецыялістаў сістэмы адукацыі выступленняў галоўных рэдактараў або супрацоўнікаў васьных літаратурна-мастацкіх выданняў: часопісаў "Нёман", "Польмя", "Малодосць", "Всемирная литература" і тыднёвіка "ЛіМ". Гаворка пойдзе пра асаблівасці і праблемы сучаснага літпрацэсу, пра дабыткі і выдавецкія планы, пра супрацоўніцтва з педагогічнымі калектывамі краіны і да т.п.

Мы, у сваю чаргу, будзем прапагандаваць і абмяркоўваць здабыткі выданняў праз курсавую падрыхтоўку, праводзіць маніторынг сярод слухачоў акадэміі, а таксама аналізаваць праблему забяспечанасці навучальных устаноў рэспублікі гэтымі выданнямі, наладжваць лакальныя іх выстаўкі і ствараць неабходныя ўмовы для выступленняў. Так што мы заўсёды будзем рады бачыць вас у нас у гасця!

Віктар КАВАЛЁЎ

Фота аўтара

Жыццё і дзейнасць беларускага празаіка, паэта, драматурга і педагога Кандрата Лейкі, які жыў у канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў яшчэ зусім мала даследаваны. Асабліва яго ўкраінскі перыяд жыцця з 1884-га да 1921 гадоў. Таму сёння хочацца расказаць пра гэты ўкраінскі час нашага суайчынніка, тым больш што нядаўна на Харкаўшчыне ўдалося знайсці пра яго шмат новых звестак.

Кандрат Лейка на Украіне

Кандрат Лейка нарадзіўся ў 1860 годзе ў вёсцы Збочна на Слонімскай губерні. Спачатку вучыўся ў Азярніцкім народным вучылішчы, а пасля скончыў Свіслацкую настаўніцкую семінарыю. Пяць гадоў малалы настаўнік адпрацаваў у Косаве. А ў вольны ад педагогікі час пісаў па-беларуску вершы для дзяцей. Да сённяшняга часу захаваліся яго творы «Сарока», «Песня ластаўкі», «Бусел» і іншыя, датаваныя 1883 годам.

У 1884 годзе наш зямляк пакінуў Беларусь і пераехаў жыць на Украіну ў Харкаўскую губерню. Тут ён спачатку працуе настаўнікам у Лінійскім пачатковым народным вучылішчы, а пасля праз год яго пераводзяць у Аснвяянскае народнае вучылішча.

У 1887 годзе ў доме сваякоў украінскага пісьменніка Грыгорыя Квітка-Аснаўяненкі ў Харкаве адкрылася вучылішча для сляпых дзяцей. Праз пяць гадоў вучылішча пераехала ў новы корпус і начальнікам установы быў прызначаны беларус Кандрат Фёдаравіч Лейка.

З вялікай любоўю ён узяўся за справу выхавання сляпых дзяцей: уважліва вучыў іх псіхалогію, распрацаваў сваю метадыку навучання, рыхтаваў сваіх выхаванцаў да паступлення ў гімназію і ўніверсітэты. Працуючы ў Харкаўскім вучылішчы для сляпых дзяцей, Кандрат Лейка праішоў спецыяльныя курсы ў Пецярбургу, а таксама слухаў лекцыі ў Харкаўскім ўніверсітэце. Ён вельмі часта выступаў у друку з артыкуламі на розныя педагогічныя тэмы. Друкаваўся ў пецярбургскім часопісе «Слепец» і газеце «Южны край», а таксама ў харкаўскай перыядыцы — газеце «Губернские ведомости». Некаторыя свае артыкулы падпісваў псеўданімам Мрачний.

У 1893 годзе ў Харкаве Лейка выдаў сваю першую кнігу «Русская азбука. Учебник родной грамоты для классного и домашнего употребления». Сярод педагогічных матэрыялаў на сённяшні дзень удалося адшукаць яго артыкулы «Экскурсія воспитанников и воспитанниц Харьковского училища слепых в Киев», «Подвижник народной школы», «Основа», «Письмо в редакцию», «О правовом положении слепых в России». Дарэчы, апошняя праца нашага зямляка выдавалася асобна кнігаю ў бібліятэцы часопіса «Слепец» у Пецярбургу ў 1906 годзе. Нядаўна яе ўдалося мне адшукаць і набыць на Украіне. У Харкаве Кандрат Лейка не забываў і пра родную мову. У гэты час ён пісаў шмат паэтычных твораў, прысвечаных птушкам, хатнім жывёлам, а таксама сатырычныя вершы. Верш пра сабаку Рабка датуецца 1886 годам.

*Рабка верна у нас служыць,
І жыве сабе, не тужыць:
Удзень грэецца на сонцы,
Ноччу дрыхне на саломцы.
Пільнуе ён гумно, садок,
З двара не ступіць ні на крок.
Але тады толькі брахне,
Як хто ў бок нагой штурхне.*

Шоў студзень 1905 года, і ў вучылішча для сляпых дзяцей уварваўся вецер расійскай рэвалюцыі. Вучні і настаўнікі абмяркоўвалі гэтыя падзеі, цікавіліся навінамі і нелегальнай літаратурай. Кандрат Фёдаравіч пагураў ім. Аб гэтым дасягаліся мясцовыя ўлады і звольнілі яго з пасады за «опасное вольнодумство в вопросах воспитания слепых детей».

У 1911 годзе К. Лейка пераехаў у горад Валкі Харкаўскай губерні і ўладкаваўся на працу ў мясцовае павятовае ведамства на пасаду загадчыка навучальнага аддзела. Гэта быў для яго самы плённы і шчаслівы час.

У Валках Кандрат Лейка наладзіў шчыльныя сувязі з Бацькаўшчынай. Ён перапісваўся з Лявонам Дубяікоўскім, Гальяшам Леўчыкам, Янкам Купалам, з рознымі беларускімі таварыствамі і камітэтамі, а таксама з рэдакцыямі беларускіх газет і часопісаў. Шмат пісаў і перакладаў з украінскай мовы на беларускую. Свае творы дасылаў у Вільню, а з кастрычніка 1911 года друкаваўся ў «Нашай ніве» — апавяданне «Успамін» і верш «Зязюлька». На старонках «Нашай нівы» з'явіліся яго апавяданні «Кульгавы дзядзька Раман», «Таклюся-сухотніца», «Лес шуміць», «Панас Крэнт», «Абмылка», «Пан Трудоўскі», верш «Навальніца» і іншыя творы. Друкаваўся пісьменнік таксама ў «Беларускім календары на 1916 год», у «Гомане», «Беларускай думцы», пазней — у «Нашай думцы». У апавяданнях і вершах Кандрат Лейка апісваў унутраны свет сваіх герояў, расказваў пра сацыяльныя канфлікты рэчаіснасці. Творы яго па-свойму філасофскія і псіхалагічныя, а таксама разнастайныя па жанры і тэматыцы. Некаторыя з іх, асабліва вершы, напісаны з гумарам, з баечнай мараллю, з фальклорным элементам.

*Бусел, бесел, галындка,
Пайшоў жыта аглядаць.
Яшчэ жыта зеляно,
Буслу ногу адняло.
Скача бусел на кію,
Кляне долечку сваю.*

У 1912 годзе ў Вільні асобна кнігаю выйшла з друку п'еса К. Лейкі для дзяцей «Снатворны мак», якую ён прысвяціў вя-

сковым дзецям Слонімскага павета. З 1918 года К. Лейка быў прыкаваны да ложка і пляменнікі перавезлі яго ў горад Здалбунаў на Вальню да роднага брата Івана. Зямлякі клікалі Кандрата дамоў у Гародно альбо на Слонімскай, але сіл вяртацца ўжо не было. «Падатца на Бацькаўшчыну, жыць там паміж сваіх братоў, умерці і легчы ў магілу на сваёй зямлі — о, яка б гэта была для мяне радасць, шчасце, але я не змагу гэтага выканаць, бо жыццё мяне зусім задавила, а аб Маці-Айчыне магу цяпер толькі ў салодкіх марах успамінаць...», — пісаў Кандрат Лейка ў адным са сваіх пісем Лявону Дубяікоўскаму. Перад самай смерцю ён паспеў паслаць у Беларускае Навуковае Таварыства восем шпіткаў сваіх твораў з надзеяй, што таварыства выдасць іх асобна кнігаю пад загалоўкам «Засейкі». Пра кніжку ён марыў і ў 1914 годзе, калі атрымаў ліст ад Янкі Купалы, які паведамляў, што Беларускае выдавецкае таварыства ў Вільні хоча выдаць асобным зборнікам яго творы. Але вершы і апавяданні Кандрата Лейкі асобным выданнем так і не пабачылі свет, а многія з іх проста згубіліся. Сам пісьменнік памёр у 1921 годзе ў Здалбунаве на Украіне, дзе і быў пахаваны. Магіла забытага пісьменніка ўжо зраўнялася з зямлёю і зарасла травою ды кустамі. Толькі дзякуючы жалезнаму крыжы з шыльдачкаю ўдалося яе знайсці. На крыжы на украінскай мове напісаны словы:

*Нудга яго задавила
На чужома поліу.
В чужу зямлю положила —
Така яго доля.
К. Лейко.
Свігла памяць про Вас
Завжди буде жыти
В серцах наших.
Родичи.*

Увесь час Кандрат Лейка хацеў вярнуцца на Радзіму і памерці на роднай зямлі. Але гэта яго мара так і не збылася.

Кажучы словамі Алега Лойкі, «першы беларускі дзіцячы паэт, заснавальнік рэпертуару беларускага нацыянальнага тэатра для дзяцей, арыгінальны паэт і празаік, свай шматжанравай творчасцю К. Лейка і пачынаў і значна ўзбагаціў новую беларускую літаратуру другой паловы XIX — пачатку XX ст.»

Сяргей ЧЫГРЫН

На здымку: магіла Кандрата Лейкі ў Здалбунаве

Фота забяспечана аўтарам

«Радкі кладуцца на душу»

Найчасцей звалі яго пачютна і па-свойску — дзядзька Юзік. Як некалі і Коласа — дзядзька Якуб. Відаль, ім абодвум зварот гэты пакінуў у спадчыну любімы дзядзька Антось.

І сапраўды, Іосіф Міхайлавіч вельмі нагадваў апекуна свайго маленца, славуэта героя «Новай зямлі». Асабліва падобенства бачылася ў часе ягонага гутаркі з дзецьмі.

Слухаюць школьнікі

дзядзькаў расказ:

*Баяцца маргнуць вачамі,
Ды толькі не могуць*

узіць і па раз

Юзіка — дзед з вусамі, — пісаў малалы паэт, жыхар вёскі Мікалаеўшчына Мікола Мішкевіч. Са школы памятаецца ён зусім інакшым — маленькім гарэзлівым хлогчыкам.

Звычайна Іосіф Міхайлавіч гаворку так і пачынаў: — Я з'яўляюся малодшым братам Якуба Коласа. У сваёй паэме «Новая зямля» ён не забыў згадаць і пра мяне.

Дзядзька Юзік не заканчваў нікай тэатральнай установы. У яго быў радкі дар — даносіць да людскога сэрца глыбіню і моц мастацкага слова. Яшчэ пры жыцці Якуба Коласа Іосіф Міхайлавіч быў вядомы як папулярны творац народнага паэта. Не стала дзядзька Якуба — дзядзька Юзік усё сабе аддаў гэтаму высакароднаму занятку. Прыедуць на радзіму беларускага песняра людзі — хто лепш, чым дзядзька Юзік, усё пакажа і раскажа?!

З 1967 года, калі на хутары Смольня, паблізу Мікалаеўшчыны адкрыўся філіял Літаратурнага музея Якуба Коласа, дзядзька Юзік стаў штатным экскурсаводам. У кнігах волгукаў нямала шчырых, праніклівых слоў:

«Дзякуй Вам за Ваш хвалоучы расказ, за цёплыя словы, а галоўнае — нізкі паклон Вам за тую добрую справу, якую Вы робіце, знаёмячы людзей з жыццём Якуба Коласа... Мы ведаем і любім творы Коласа,

На свяце паэзіі ў Мікалаеўшчыне. 1974 г.

але Ваша чытанне прымусіла нас па-новаму паглядзець на іх, палюбіць іх яшчэ больш», — прызнаюцца турысты.

Прапагандаваў Якуба Коласа дзядзька Юзік і «з адрывам ад вытворчасці». Я сотні разоў выступаў з ім. Перад рознымі аўдыторыямі. Я рабіў невялікае ўступнае слова — пра Коласа і пра яго самога. Пасля Іосіф Міхайлавіч гожа і натхнёна пракручваў «гласціні свайго памяці». Часам слухачы задавалі пытанне: «Як вы так многа ведаеце на памяць?» А ён у адказ: «Бацька, гэта свая перажытка...». Перажытка... Вядома, «Новая зямля» — каронны нумар гэтага няўтомнага чыгальніка. Але ж шмат якія іншыя творы брата — і вершаваныя, і празаічныя — захоўваліся на паліцах ягонай памяці! Выдатна чытаў Іосіф Міхайлавіч Купалу, Крапіву, Шаўчэнка, Пушкіна, Чэхава, Мішкевіча...

5 мая 1980 года Іосіфа Міхайлавіча не стала. Застаўся ён у фотаздымках, фоназапісах, кінакадрах, у людскай памяці.

...110-й гадавіне з дня нараджэння гэтага самабытнага і неаўторнага прапагандыста мастацкага слова прысвечалася вечарына, што прайшла ў Коласавым доме. Гаварылася пра вабнасць і радасць таленту юбіляра, пра яго чалавечыя якасці. Унук дзядзька Юзіка, старшы навуковы супрацоўнік філіялаў Коласўскага музея на радзіме песняра Юрка Мішкевіч прыгадаў эпізоды свайго жыцця, калі ён быў маленькі, як дзед клпатліва памагаў яму спасцігнуць свет. Цікавыя моманты з сямейнага бытвання ўспомніў загадчык філіялаў, зяць Іосіфа Міхайлавіча Мікалай Семянкія. Яго дапоўніў пляменнік юбіляра, сын Якуба Коласа Міхась Мішкевіч і працягаў верш П. Прыходзькі «Хата ў Смольні». А гэта ж тая хата, дзе жыў герой вечарыны і дзе калісьці ўпершыню сустрэліся Якуб Колас і Янка Купала. Зямлякі Іосіфа Міхайлавіча, паэты Мікола Малыўка, Яўген Хвалей і Аляксей Камароўскі таксама чыталі вершы, прысвечаныя дзядзька Юзіку. Добрым, ціхім словам успомніў дзядзька Юзіка загадчык аддзела культуры Стаўбцоўскага райвыканкама Анатолий Грэкаў і перадаў слова артыстам Вішнявецкага дома культуры. Горача дзякавала ўсім — і выступоўцам, і слухачам — дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская.

Іван КУРБЕКА

Фота Алеся ФЕДАРЭНЧЫКА

«Капрызы» чытацкай увагі

Адзел бібліятэчнага маркетынгу Пухавіцкай цэнтральнай бібліятэкі (тры мільяны жанчыны — І. Якаўлева, А. Андрасова, Л. Гурская) падрыхтавалі і выпусцілі некалькі рэкамендацыйных паказальнікаў літаратуры пад агульнай назвай «Залаты фонд бібліятэкі». Чым кіраваліся бібліяграфы, рэалізуючы гэты праект? Яны хацелі адказаць на пытанне, якія кнігі карыстаюцца найбольшым попытам. Пры гэтым мелі на ўвазе не нейкага абстрактнага чытача, а досыць канкрэтных наведвальнікаў сваёй бібліятэкі. Матэрыялам для высноў паслужылі 119 анкет.

Давайце разам пагартваем адзін толькі паказальнік — «Залаты фонд бібліятэкі. Беларуская літаратура». Калі меркаваць па «пухавіцкай» ўвазе да роднага слова, дык інтарэсы складваюцца наступным чынам. Імёны пісьменнікаў падаюць згодна з алфавітным парадкам. Чытачы выбіраюць творчасць Святланы Алексіевіч, Алеся Адамовіча, Рыгора Барадуліна, Янкі Брыля, Васіля Быкава, Міхаіла Герчыка, Ніла Гілевіча, Леаніда Дайнекі, Леаніда Дранько-Майсюка, Аляксея Дударова, Уладзіміра Караткевіча, Уладзіміра Карпава, Якуба Коласа, Кандрата Крапівы, Янкі Купалы, Янкі Маўра, Івана Мележа, Канстанціна Тарасова, Андрэя Федарэнкі і Івана Шамякіна.

Адна з самых папулярных кніг Святланы Алексіевіч — «У вайны — не жаночы твар...». Алеся Адамовіч найбольш «чытэльны» па кнізе «Я з вогненнай вёскі», напісанай у сааўтарстве з Янкам Брылем і Уладзімірам Калеснікам. Васіль Быкаў — па 4-ым томе Збору твораў (Мінск, 1980 год), куды ўвайшлі апавесці «Трэцяя ракета», «Здрада», «Альпійская балада». Янка Брыль — па раманах «Птушкі і гнёзды». Якуб Колас — па паэмах «Новая зямля» і «Сымон-музыка». Адчуваецца, што спалучаюцца два перадвытокі цікавасці — непасрэднае жаданне адкрыць для сябе той альбо іншы твор і вучнёўская, школьная патрэба.

Сваю ролю адыгрывае, магчыма, і ступень насычанасці бібліятэкі, яе фонды. Трапляюць далёка не ўсе навінкі. Але навінка і праз кнігарню не адразу заваёўвае чытача. Гартуючы паказальнік «пухавіцкага інтарэсу» да роднай літаратуры, неўпрыкмет ловім сябе на думцы, што багатая, неабсяжная — з пункту гледжання крыткі і гісторыкаў айчынага прыгожага пісьменства — беларуская літаратура выглядае кволым лісцікам на дрэве сусветнай літаратуры. Мяркуюць самі, колькі б хвалы мы ні спявалі добрай сотні імёнаў класікаў і напакласікаў, чытач з Мар'інай Горкі абмежаваўся ўсяго толькі 20 імёнамі. Можна, безумоўна, перакінуць усю гаворку на ступень адукаванасці і падрыхтаванасці чытача. Што ў некаторай ступені будзе правільна. Але відавочна і тое, што крытычная лінія ўвагі да роднага слова знаходзіцца досыць нізка. І з дня ў дзень можа здарыцца непрадказальнае бяда, калі інтарэс сядзе на нішто. Не адчуваць гэтага, не бачыць гэтага — значыць, быць абсалютна раўнадрушным і да будучыні, і да сённяшняга дня роднага слова. Мы досыць часта хаваемся за сітуацыю з беларускай мовай. Маўляў, па-іншаму ставіліся б у нас да роднага слова, дык і чыталі б нашы «романы-апуцці» з раніцы да вечара, патрабуючы штогадовых перавыданняў. Наўрад ці чыталі б!.. Хаваючыся за мову, спрабуючы ўласную нягеласць сарамліва прыкрыць, мы не бачым многіх сутнасных праблемаў, згодна з якімі развіваецца жывіца. Законаў, па якіх жыве мастацтва. Істотна спазнаемся на многіх шляхах-дарогах. Таму і няма ў іншых літаратураў-сучаснікаў таго чытача, які па-ранейшаму ёсць у твораў Маўра ці Шамякіна, Крапівы ці Карпава, Быкава ці Коласа...

Алеся КАРЛЮКЕВІЧ

Пад паэтычным небам Шклоўшчыны

Крыху больш за дзесяць гадоў таму (1994 г.) пабачыў свет калектыўны паэтычны зборнік «Вясёлка над Шклоўшчынай», які аб'яднаў паэтычныя набыткі дзесяці мясцовых аўтараў і быў прысвечаны 50-й гадавіне вызвалення Шклоўшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

І вось эстафету аўтараў «Вясёлкі над Шклоўшчынай» прыняла новая паэтычная кагорта прыдняпроўскага раёна. На гэты раз калек-

тыўны зборнік называецца «Голас майго краю» (Мінск, «Тэхналогія», 2004). Сярод аўтараў тут былы партызан, пазней воін-франтавік Героргій Вярбіцкі, яшчэ зусім юныя Юлія Агіевіч, Аляксей Скапцоў, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Гарадзецкай сярэдняй школы Галіна Грахольская і інш.

Напрыклад, Галіну Мароз хвалюць ўсё зямное, яна трывожыцца лёсам маці-Беларусі, яе насельніцаў — бела-

русаў, якія жывуць на спакутаванай зямлі. Аўтарка паэтызуе родную хату, як гняздо, з якога нібы птушаня дзіцятка адпраўляецца ў неспазнаннае яшчэ свет...

Імкнецца «расправіць крылы» птушкаю на ўзлёце ў сваіх верхах настаўніца Заходскай СШ Галіна Стэсько. Яе творам характэрны філасофскі роздум над варункамі жыцця, над чалавечымі ўзаемаадносінамі.

Прафесія агранома Міколы Лесюкова пакінула

цяпер у грамадстве, дабрацца да іх каранёў, адчуць аголенымі нервамі суровы полых часу. Гэта, вядома, вельмі нялёгка, але такі свядомы выбар літаратара. Паэт на тое і паэт, каб ахварна прыняць, як свой, чужы боль. Бо толькі тады знаходзіцца кранальныя словы, адметная вобразнасць, трапныя паэтычныя асацыяцыі.

Сапраўды, Бог — у дэталіях. І гэта датычыць не столькі сферы паэтычнага майстэрства, колькі трапяткога стану чалавечай душы,

Свая філасофія

блізкіх людзей, землякоў, жанчыну, матчыну мову, прыроду роднага кутка, дзе пачынаюцца твае вытокі... І жыві так, каб не разлюбіць, не выракаючыся да скону дзён сваіх ад таго, што складае сутнасць самога існавання на гэтай зямлі. Ды і жыццё такое кароткае, а паспець трэба многа, таму «любіце тут, любіць дарэмна там».

Многае ў нашай складанай і супярэчлівай сённяшняй яве да глыбіні душы хвалюць і турбуюць Алеся Салтука. Ён, як няўрымслівы творца, не ведае спакою і не можа яго прыняць, пакутліва шукаючы і не заўсёды знаходзячы адказы на вечныя пытанні чалавечага і грамадскага быцця:

*За ўсё душа мая баліць,
Жыву з надзеяй і мальбою,
Каб век свой праведна пражыць.*

Паэт імкнецца зразумець сутнасць тых з'яў, што адбываюцца

здольнасці спасцігнуць свет ва ўсіх яго праявах:

*У мяне свая філасофія,
Ад зямлі яна, ад зямлі.*

Лірычны герой Алеся Салтука — чалавек з пяшчотнай і адкрытай душой, глыбока ўдзячны сын, шчыра і закаханы і горача адданы сваёй любай жанчыне, клапатлівы бацька, сапраўдны патрыёт. Яго паэтычны радкі часам набываюць публіцыстычнасць, якая даволі выразна праяўляецца ў вершы «Беларусы», што, па сутнасці, з'яўляецца маніфестам неўміручасці і велічы народнага духу:

*Мы будзем жыць,
пакуль нябёсы
Праменьчы зблізку і здалёк.
Глядзіце —
у святальных росах
Смяецца сіні васілёк.*

Анатоль БРУЦКІ

Паэту прысвячаецца...

Пад такім найменнем у Магілёўскай гімназіі № 1 адбыўся літаратурны вечар да 85-ых угодкаў з дня нараджэння беларускага паэта Аляксея Пысіна.

З павялічанага фотапартрэта на дзяўчынак і хлопцаў-гімназістаў пільна глядзелі мудрыя вочы Аляксея Васільевіча, і ягоным голасам з магнітафона гучалі словы: «Дарагія таварышы! Дазвольце мне шчыра і сардэчна падзякаваць усім тым, хто прыйшоў у гэтую залу... Я прачытаю некалькі вершаў...». Прысутныя, зачараваныя такім зваротам, услухоўваліся ў вершы паэта, якія чытаў сам аўтар: «Слухаю часам прагнозы надвор'я...», «Даль вечнасці без берагоў...» і «Знаёмае і жартам здобранае...».

Настаўніца беларускай мовы і літаратуры працула гаварыла пра паэтычнае майстэрства Аляксея Пысіна, пра яго жыццёвы шлях, чытала вершы, прысвечаныя роднай мове, маці, радзіме. Таксама дэкламавалі вершы навучэнцы 9-га класа Аляксандр Парфёненка, Аляксандр Шамякаў і Вольга Гаўрыленка.

Асабіста я падзяліўся з вучнямі ўспамінамі пра сустрэчы з пісьменнікам, распавёў пра ваенныя і творчыя дарогі паэта, працаўваў яго вершы.

Закончыўся пысынскі паэтычны вечар выступленнем беларускага паэта і кампазітара Міколы Яцкова. Ён нагадаў прысутным, што наша прыгожае пісьменства адно з самых багатых сярод іншых моў, і падмацаваў свае словы прыкладамі з паэтычнай спадчыны Пысіна. Мікола Яцкоў таксама выканаў новыя песні, музыку да якіх напісаў сам, на словы Аляксея Пысіна: «Пязды», «Твае далоні», «Пяць патронаў» і «Спіць зямля».

У Магілёве, дзе Аляксей Васільевіч пражыў больш як дваццаць гадоў, у юбілейныя дні ягоныя вершы гучалі таксама ў лізі № 3, у архітэктурна-будаўнічым каледжы, бібліятэчным тэхнікуме і сярэдніх школах.

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

адбітак на яго паэзіі: у хлебе ўвасабляецца вышыня яго імкненняў, а пшасце для паэта — падарыць людзям свежы каравай. Піша аўтар пра маці ці то пра летні дзень, яму бачацца «ад спіскі пасмаленыя стагі», «а поле, быццам хлеба каравай».

З цікавасцю чытаюцца вершы журналіста Міхася Бабка, студэнткі Веры Брувай, калгаснага пенсіянера Леаніда Галіноўскага, фармацэўта Валянціны Каньковай, машыністкі Любові Курбецкай, настаўніка Уладзіміра Новікава, вучня Аляксея Васілеўскага, Аляксея Грахольскага, Марыі Здравіковай і іншых.

Пшасцівай дарогі і плёну ім у паэзіі.

Лявон АНЦПЕНКА

ВЫДАННІ

Для маленькіх чытачоў выдадзены зборнічак «Ой ты, маё сонейка», які склалі вершаваныя творы, што пяшчотна называюцца пястухамі. Пераклаў іх з рускай мовы і літаратурна апрацаваў Віктар Шніп.

У кнізе Аляся Шамака «Міфалогія Старасветнай Беларусі» падаюцца кароткія звесткі пра гістарычнае развіццё беларускага міфа, яго сучасны стан і прысутнасць у мастацкай культуры Беларусі. У папулярнай форме выкладзены тэксты, якія адлюстроўваюць асацыяцыі міфалагічных уяўленняў беларускага народа пра будову свету, багоў, духаў, жывёл.

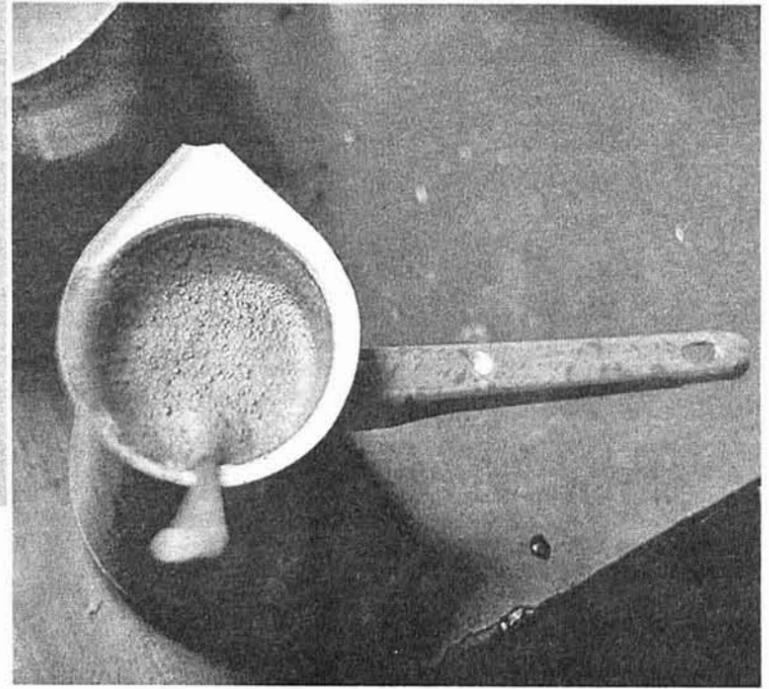

У паэтычным зборніку «Узняўся белы птах» Уладзіміра Пешкокевіча прадстаўлены творы аўтара, напісаныя ім у розныя гады. Тут чытачы могуць азнаёміцца з вершамі пра каханне, пра долю і нядолю нашай Бацькаўшчыны, яе гістарычнае мінулае, сённяшні дзень.

Серыя навукова-папулярнай літаратуры «Зямля мая» папоўнілася яшчэ адным выданнем — «Рыбы» Аляксандра Зубяя. Кніга дапаможа больш даведацца пра падводны свет і «характары» яго жыхароў.

Цярпліваць у спісе дабрачыннасцей сучаснай публікі туліцца дзесьці ў хвасце. Ніхто, натуральна, і не спадзяваўся, што чытацкая аўдыторыя будзе пакорліва назіраць за “творчымі пошукамі”, ідэйнымі мітрэнгамі ды ўнутрыцэхавай валтузнёй — і за тое дзякаваць ды кланяцца. Літаратурны працэс свецкай хроніцы не канкурэнт, і чым можа здзівіць пісьменнік на фоне дзівоснай размаітасці арыентацый і бесталаннасцяў сваіх—чужых “зорак”? Яго, бадай, можа ўратаваць толькі адно: тэрміновае і арыгінальнае задавальненне важнейшай прагі публікі як “грамадскага інстытута” — прагі куміраў.

Партрэт без Героя

Вам трэба Герою? Іх ёсць у нас. Толькі мала. І тыя, што ёсць, драбнейшыя за колішніх, адносна да іх падобныя. А папраўдзе — дык непалоўныя зусім. Сённяшняе прыгожае пісьменства абьякавае да Герою, яно ўшаноўвае *дзівакоў*. Ніколі яшчэ вобраз-персанаж не быў такім размытым, хісткім, *няўлоўным* — не толькі для чытача, але і для самога аўтара.

Характар адносін з сучаснасцю вызначаецца супадзеннем памкненняў той ці іншай асобы са славетным “духам эпохі” — ці, наадварот, немагчымаю прымірышца з ім. Адпаведна, стасункі чытача і тэксту складваюцца ў залежнасці ад здольнасці пэўнага эстэтычнага тэмпераменту суаднесці сваю *экстрэмнасць* з *экстрэмальнасцю* канкрэтнай літаратурнай сітуацыі. Напрыклад, сённяшня літаратурная *культуросафа* (што дзівосным чынам спалучаюць паважнасць філасофскага мыслення з культуралагічнай увішнасцю — і віртуозна паяднваюць урачыстасць метафізічных дыспутаў з порстасцю “інтэлектуальнага хіп-хопу”) намнога больш рашучыя ў ацэнках ды намерах, у тым ліку і наконт долі “чалавека літаратурнага”, чым праязікі, паэты, драматургі і нават... крытыкі. Менавіта ў артыкулах ды эсе В. Акудовіча, І. Бабкова, Ю. Барысевіча, Я. Рагіна ўзводзіцца манумент “Я-знікомаму”. “Я — гэта нашае *alter nemo*, светлы цень нашага «ніхто», — сцвярджае сп. Барысевіч (ці не самы сталы ў маладым пакаленні “лавец сэнсаў”) у тэксце “Тварі патыліца” са зборніка “філасофскіх эсе” пад выключна красамоўнай назвай “Alter Nemo”. Спробы сэнсавай “дэканструкцыі” апошняга словазлучэння ў выніку прыводзяць да “сціплага” Я, якое аўтар наважваецца сканструяваць з не дужа шыкоўнага (у сэнсе разнастайнасці) набору “дэталіяў” — твару, патыліцы, спіны, галасавых звязак, пары-тройкі сіліконовых прычындалаў... *Эгіпцянскасць* аказваецца настолькі шматлікай, што адным з яе “твараў” цалкам можна лічыць адсутнасць якога-кольвечы аблічча.

Мастацкая практыка найноўшага беларускага пісьменства (і найперш тэксты літаратараў “апошняй хвалі”, пятнаццаці — дваццаціпяцігадовых) бачыцца ідэальна ілюстрацыяй да тэарэтызаванняў айчынных культуросафаў. Зварот да твораў тых маладых аўтараў, якім эстэтычная *рэвалюцыя* выдавочна падаецца больш утульным асяродкам, чым эстэтычная эвалюцыя (А. Бахарэвіч, І. Сін, Зм. Вішнёў, В. Жыбуль, В. Бурлак, В. Морт, В. Трэнас, Зм. Плян і інш.), дазваляе сфармуляваць сутнасць героя “найноўшых”: *чалавек* роўны Я, Я роўнае ўніверсуму, які імкнецца не проста анатаміраваць, але раскласці на “атамы сэнсу”.

Глобальнае супрацьстаянне дзвюх эстэтык — ушанаванне суб’ектыўнасці ў процівагу страце суб’ектыўнасці — у беларускай літаратуры к. ХХ — пач. ХХІ стст. выяўляецца даволі яркарава палчас супастаўлення эстэтычнага поля “Тутэйшых” — і “БумБамЛіта” ды “Другога фронту мастацтваў”. Калі “Тутэйшыя”, пры ўсёй рознаскіраванасці іх мастацкіх зацікаўленасці (ад “неарамантызму” Л. Рублеўскай, В. Чаропкі, В. Шніпа — да антыўтапічнага “канструктыўзму” А.Глобы, С. Дубаўца, А. Мінкіна, І. Сідарука) усё ж мелі на ўвазе магчымаць выратавання *чалавека* праз аднаўленне цэласнасці яго асобы, дык бумбамлітаўцы, што абвясцілі

пра сябе грукатам і негуманымі адносінамі да пазбаўленых пачуцця гумару літабывацеляў, з энтузіязмам паўдзельнічалі ў хаўтурах па *чалавеку*. На думку я-героя “рамана ў фантазіях” П. Гаспадыніча (наасуперак гістарычнай праўдзе, таксама бумбамлітаўца — не па “пашпарце”, але паводле палкасі творчых мараў), “у свеце любоў да мёртвых выпесніла нянавісць да жывых” (“Цэзар будзе жыць”). Трыумф нябыту, няхай сабе і “персаніфікаванага”, не пралчуваецца — ён *канстатуецца*.

Не выклікае пярэчэнняў думка, што новая беларуская літаратура ўгрунтаваная ў пафасе адраджэння нацыянальнай *самасці*, чыё разбурэнне раўназначнае знікненню таго агульнанацыянальнага ідэала, які нельга “прыдумаць” ці “стварыць” па загадзе. Беларускія літаратары розных пакаленняў і “эстэтычных арыентацый”, быццам наасуперак упэўненасці ў ўласнай раз’яднанасці, упарта імкнучыся выбудаваць такі “*нацыянальны космас*” [восем яшчэ паняцце, што нязменна бягэжыць, а то і раз’юшае тых гісторыкаў, фізікаў, хімікаў ды палітолагаў, якіх службовыя абавязкі змушаюць “разбірацца” ў доследзе (а, хутчэй, з *доследам*) літаратурна-разнаўшаў], дзе аўтэнтычнае, самабытнае лучылася б з агульначалавечым. Аднак законы роднага літаратурнага шоу нельга зразумець па аналогіі з іншымі сферамі культурнай вытворчасці. Чым больш ускладненая структура твора, чым больш відавочнай паўстае ягоная “мадэрновасць” (што ўважаецца за негачынае “простага чытача”, які вось-вось мог бы стаць “масавым”) — тым менш у аўтара шанцаў адчуць да ўласнай кнігі нават *калялітаратурную* зацікаўленасць. Зрэшты, любы *беларускі* пісьменнік (хоць класік, хоць неафіт) можа цвёрда разлічваць на агульнанароднае захапленне ягоным творам... але не ў гэтым жыцці. З прычыны герметычнасці быцця айчынага прыгожага пісьменства *рэальна* яго прыхільнікі хоць і нешматлікія, затое, як правіла, ужо самою цікаваасцю да *беларускай* кнігі супадаюць з літаратарам у галоўным — у *беларускасці*, таму і здзісняюцца як сапраўдныя су-аўтары. Павольная, але няспынная *герметызацыя* літаратурнага працэсу ўрэчаўляецца не ў адзінкавых зменах акцэнтаў, але ў сістэмным пераложэнні *ўнутранай формы* нацыянальнай словатворчасці. У прыватнасці, збіральных вобразы-персанажы, што ўспрымаюцца ў якасці “эталонных герояў” таго альбо іншага пакалення, пры ўсім іх красамоўным, на першы погляд, непадабенстве, не здолеюць схаваць свайго паходжання ад *беларуса*, які ўжо ў момант усведамлення сябе беларусам абірае долю і жыццё чужаніцы.

Так, сукупны герой “радыкальна” настроенай літаратурнай моладзі — увазбленне *чалавека-гуляца*, аматара гульняў *спецыфічна стваральных*, пра што сведчаць ужо назвы зборнікаў А. Бахарэвіча (“Практычны дапаможнік па руйнаванні гарадоў” (2002)), Зм. Вішнёва (“Трап для сусліка, ці Некрафільнае даследаванне аднаго віду грызуноў” (2002)), Зм. Пляна (“Таксідэрычны практыкум” (2004)), В. Трэнас (“Цуд канфіскаванага дзяцінства” (2005)).

У адноўленне ад цяперашніх “найноўшых”, экс-“найноўшых”, трыццаці-саракагадовыя пішучы пра *чалавека-з-жым-гуляюча* (лёс, гісторыю, жыццё і т.п.). Калі ўявіць свет як Логас, мову, сістэму сімвалічных кодаў, дык такі чалавек апынецца часткаю “залежнага стану”, “пасіўнай канструкцыі”. *“Душа, непазбыўны*

цяжар, наіснула, быццам гіра, нібыта горб, бы нанос. Калі разнявольваўся, калі, выключна ад стомы, ён больш не мог дрыгацца, ён раптам адчуваў гэты таямнічы груз, які ён быў асуджаны валачы вечна. Дзеля таго, відаць, і жыве чалавек...” Прыведзеная “формула экзістэнцыі” з’явілася за некалькі дзесяцігоддзяў да эпохі-эпілога, эпохі-пасляслоўя, эпохі-каментара — у рамане “Лаві момант” амерыканскага пісьменніка Сола Белоў, якому Нобелеўская прэмія ў галіне літаратуры была прысуджаная якраз за спалучэнне ў ягоных творах пранікнёнага разумення чалавека і тонкага аналізу сучаснай культуры. Нашы пісьменнікі сярэдняга — *сярэдняга* — пакалення, якія марылі запоўніць літаратурную прастору *беларускасцю* і “мелі сілы, каб тое зрабіць, але не зрабілі”; адчувалі, што “гэта патрэбна, але наўна лічылі, што напісанне дэтэктываў ды іншай маскультавай літаратуры — спроба наблізіць чытача да беларушчыны” (П. Васючэнка), — засяляюць свае раманы і паэмы, аповесці і п’есы, аповеды і эсе героямі, якія ўсведамляюць уласную адухоўленасць як КРЫЖ, нейкі свяшчэнны праклён. Яны пішучы пра Беларусь... якой ніяма, чый вобраз у іх жа на вачах страчвае рэчывасць, адлітае аблачынкі ў вырай *няспраўджанасцей*. Ці не таму некаторыя з іх гэтак паслядоўна выяўляюць цікавасць да гістарычнай прозы, звяртаючыся да падзей і людзей выключных, ахутаных арэалам не проста героічным, але героіка-трагедычным, ахвярна-пакутніцкім — як, напрыклад, В. Чаропка ці Л. Рублеўская. Між тым, калі названыя пісьменнікі схільна паказваць свайго героя ў канкрэтным гістарычным кантэксце, дык У. Арлоў, чыя гістарычная проза бачыцца Аксане Дарагакулец (аўтару арыгінальнага даследавання “Тэндэнцыі рамантызацыі і інтэлектуалізацыі ў сучаснай беларускай гістарычнай прозе”) “узорам агульнай эвалюцыі ад фактаграфічнага, канкрэтна-гістарычнага, лакальнага паказу гісторыі... да больш інтэлектуальнага, умоўна-метафарычнага сьветаадчування”, стварае героя *пазачасовага*, які “можа жыць і дзейнічаць у любую эпоху, у мінулае, так і сучаснае”. У сваю чаргу старэйшае пакаленне працуе над стварэннем вобразаў не столькі выключных, колькі заўважных — да манументалізму (маюцца на ўвазе найперш цэнтральныя персанажы гістарычных аповесцяў і раманаў В. Іпатавай, Л. Дайнекі, Г. Даліловіча, В. Коўтун). Але нават героям “манументалізаваным”, калі яны народжаныя *сучаснай* беларускай літаратураю, спакрой не пагражае. Незалежна ад таго, належыць персанаж “гісторыі” ці “найноўшасці”, ён пералусім — *чалавек-што-ідзе*. Зрэшты, ён амаль бесперапынна “азіраецца” — асабліва ў творах апошняга дзесяцігоддзя пісьменнікаў-патрыяргаў, што звярталіся да жанру антыўтопіі (зб. І. Шамякіна “Сатанінскі тур” (1994)), філасофскай прыпавесці (кніга В. Быкава “Парадоксы жыцця” (2004)). Зазіраючы ў будучыню, патрыяры нацыянальнай літаратуры знаходзілі ў ім... адсутнасць будучыні, адмысловай перспектывы жыццятворчасці — здольнасці чалавека самому ствараць асабісты “сусвет”, крокі і разам з тым гранд’эзны.

Героі сучаснай беларускай літаратуры хворыя на непазбыўную віну — перад блізкімі, каханымі, перад народам і гісторыяй. Але асабліва вострую віну адчуваюць яны ў дачыненні да

свайго Я — з прычыны ўласнае ж адзіноты, “забіць якую — азначае забіць сябе” (Б. Пятровіч). Калі ў творах першых рускіх постмалдэрністаў “контуры, што выразна акрэсліваюць чалавека, нібыта размываюцца, у адным “я” аказваецца мноства “я”; з другога ж боку, суб’ект наогул “выпараецца”, замяняецца канструкцыяй з канцэптаў” (І. Скарапанав), дык у творах беларускіх пісьменнікаў эпохі сталага (а некаторыя мяркуюць — змарнелага, спаракнелага) постмалдэрнізму сукупны герой уяўляецца носбітам адзіноты як *ідеа фіхе*, што ўбірае мноства “індыўідуальных” адценняў і праўд, ад нястрымнага рэфлексавання да мізантропіі.

Персанажы самых розных пісьменнікаў нярэдка аказваюцца ўкручанымі ў спецыфічна беларускую форму бунту — у *эміграцыю*. У адных выпадках гэта “эміграцыя ў нябыт” (згадайма “Смерць нацыяналіста” А. Кудраўца, “Бунт незапапрабаванага праху” В. Казько, “Імя ценю — Свято” А. Брава і інш.); у іншых — у нетры ўласнага Я. Надзвычай паказальны ў гэтым сэнсе паэтычны зборнік А. Бадака “Маланкавы посах” (2004), у якім увазбленая мастацкая мадэль аўтаравай “двухсусветнасці”, калі вонкавая рэчаіснасць ёсць толькі іншаўказаннем на свет сутнасцяў, што складаюць *беларускі космас*. Лірычны герой асуджаны на блуканні самім ладом быцця. Але “эмігрант” тут — не ахвяра абставінаў ці чужой волі; быць “душой у эміграцыі” — гэта *валевы ўлёт* (“Я не хацеў вяртацца больш назад, // Да лёсам неацэненае працы, // Да векам напрыдуманых пасада” (паэма “Эміграцыя”), што нагадвае выбар паміж *мроямі* (“...а там, у далічыні, // На ўвесь прастор, што вокан не акінеш, // Радзіма паўстава як міраж”) і *памаракам* (“Я позіркам блукаў па далічыні, // А там, дзе бачыў любую Айчыну, // Паўсоль былі пяскі, пяскі, пяскі” (паэма “Ра”). У выбуховай лучнасці *ratio* і *emotio* нараджаецца асоба, якой наканавана мець Радзіму — і шукаць шляхі да прывіднай Айчыны...

Калі-нікалі пісьменнікам удаецца адолець смугак па мінулым, самоту па магчымым і роспач ад спецыфічнага разумення “гуманізму” калегамі па пыры (навошта ворагі, калі ёсць сябры?!). Тады яны абвострана адчуваюць, як важна сфармуляваць калі не дасканалы, дык хаця б збалансаваны *вобраз Нацыі*, што мог бы стацца архетыпам найноўшай беларускай культуравчасці і які ў мастацкім тэксце выяўляецца (у шэрагу іншых “матэрыяльных знакаў”) праз персанажаў як носбітаў *самасці*, ядра асобнасці.

“Чалавек — вялікі. Чалавек — трагічны. Чалавек — камічны”, — у гэтай фразе літаратурназнаўцы, пісьменніка А. Андрэева надзвычай выразна акрэслены генератар цэльнасці чалавека, якім, уласна, з’яўляецца ягоная супярэчлівасць, унутраная нераўнаважанасць. Мастацкае слова, *слова-вобраз* ператварае шлях *мяне* да *МЯНЕ*, прынамсі, у пакуту... згарманізаваную. Да таго ж высвятляецца, што тваё прыватнае пекла з табою падзяляюць нават не асобныя людзі — народы, бо “кнігі як губкі; на першы погляд яны невялікага памеру, порыстыя, іх тканіна мае ўласцівасць уцягваць бясконцую колькасць лёсаў” (Г. Петравіч). Бо многія *сённяшнія* кнігі — “вежы вавілонскія”: вышткуюцца з мараю пра вечнасць, з цяжкасцю *перарастаюць* сябе (перажываюць той тэрмін, што спатрэбіўся для іх напісання) і бесперапынна агаломшваюць дзівоснаю стракатасцю (звязанаю часцей з правапісам ды пунктуацыяй, чым з Героямі).

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Фота Насты ГАНАКОВАЙ

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Сёння я ахоўны страж.
І назаўтра
да камля, пад карань наш
выйдзе варта, —

каб і ў кроне зберагчы
сонца, месяц.
У адчай крумкачы
слоту месяц.

Адамаў яблык

Фанатыка фанетыкі
у нас у гарляку.
Гарлянка-мова! Кепікі
прабач ты байструку.

Няхай у ролі Гамлета
мікіціць: "Быць? Не быць..."
Адна ў фаната грамата:
сябе не разлюбіць.

І на вяршыні готыкі,
на антыкі абшар
ускласці гукаў дотыкі, —
каб не атух пажар

ад першака прысталага...
Лад гукаў —

не пярыць.
У яблыку адамавым
наш моўны ключ
дрыжыць.

Камяніца

Будую колеры:
ў каханні згуба барвы.
З падмурка
афарбоўку,

тон і масць
узношу
напачатку для забавы:
бясколёрную тканку
заламаць.

А выяўлю
усе твае адценні, —
у фарбы акунуся:
твар тварыць.

Будую колеры:
ўзылі пустыя цені
на крыўскі мур —
з любоўю гаварыць.

Параметры

Не той аб'ём
наземнай вышыні?
Сцвіла
вечназялёная камелія?
Жыццё — ў палосы:
тыя ж ночы, дні...
І таўкатні між імі
не паменела.
Унепрыкметку вецер
пракульгаў.

Яму нялоўка дворыкам
нязбытна ісці...
Дзень нараджэння
Богу не салгаў:
мяне ён возьме
ў лона першабытнасці, —
каб вырайнаць
аб'ёмы цаліка
і не парушыць
раўнавагу свечнасці...
Развітваецца

з вышынёй
рука.
Душою не сыходзім
з аканечнасці.

Дазор — да зор

Серабро на чарнаце:
гэта іней.
Шэрань вочы не гняце, —
храм не гіне.

У праломінах ствалоў
з неба — вочка.
Меч малоў нас і палоў...
Мы не ў прочках.

Ілона СІЦЯЦКО

Восем гадоў
быць мне служкай
у жрыцы-маці.

Ад сваёй хаты
пайду ў пячоры,
спачываць буду
на зямлі чорнай
летам гарачым,
летам халодным
на белым целе
ніткі ніводнай.

За руку бярэ,
вядзе вешчая,
каб з яе кастром
не міналася,
там за полымем
шчасце вечнае,
я ж у яміне
прыхавалася.

Бегла лугамі,
бегла гушчарам
на кожным кроку
кладзены чары.
Мяне пільнуюць
грамы з маланкай,
хутка насцігнуць

дзеўку-бяглянку.
Сябрукі мае
у зялёным боры
дрэвы гойдаюць,
ды высокія.

Трэба будаваць сляпы хорам,
дах, каб высіўся за аблокамі.

У пабудовлі
жрыца-жывіца,
а майму сэрку,
як не журыцца —
дзянькі-дзянькі
спеюць у жыце,
восем гадочкаў
хутчэй бяжыце.

Што рабіць мне, скажы,
як душа мая першабытная
Падышла да самой мяжы,
першаіснасцю апавітая.
Першароднасцю аб'яднаная,
прадпадзеямі акрылёная
падышла да чужога стану,

моц варожая незлічоная.
Прагнавіўся свет і зусім чужы,
а душа мая першабытная
крылы звесіла на шляхоў крыжы
пустазеллем-злом перабітыя.

Дрэва, выпусці мяне танцаваць,
Хаця б на русальны тыдзень.
Колькі можна на зямлі стаяць!
Я пайду і ты са мной выйдзі.
Скінь аблічча тугіх лістоў,
Апрані чалавечае цела,
Нас з табой не ўбачыць ніхто...
Ну, як хочаш! А я паляцела.
Не шапчы галінкай пра зман,
Не пускай па траве дакоры,
Я табе прынясу талісман
Суверэннага царства флары.
Я што хочаш цяпер зраблю,
Каб цябе ажывіць, мой злыдзень,
Покуль іншага не палюблю —
Ці не пройдзе русальны тыдзень.

Першабытнасць

Склала вопратку,
развязаła стужку,
на сонца гляджу —
слёзы кацяцца.

Адам ШОСТАК

двойчы замызаную талерку
з кавалкам ускоснага зроку
уціску з невядомага боку
адчыніць табе сваю кватэру

увайсці на іншае святло
зачыніць дзверы за свабодай
і сам-насам з маёй
застацца з табою адною

не заблытаць шэрыя ружы
толькі думак цэлыя пугы

...яны проста закаханыя
ў ідэю закаханасці...
Наталія Цэван

напэўна
няпэўна
прасторай паветра

губляем
галубоў
злятаем у хмары

лісце
пранізіліва
страчваем мары

цыдулкамі
навобмацак
трымаем свет

белыя 7 на белыя 3 =
= белы ў квадраце
Дваццаць першы

аўтобусу №21
з пажаданнямі
не змяняць маршруты

21-шы аўтобус у Гродне
едзе ў Вішнявец, мікрараён, —

адтуль недалёка да Гібулічаў,
прайсці трохі па Р-99-й
паўз рэчавы рынак —
да сакральнага месца
штучных сталактытаў...

У Магілёве 21-шы едзе
недалёка ад бульвара Няскораных
праўда, пакуль што
невядома мне адкуль і навошта,
здаецца бачыў незнарокам

яго на прыпынку "Габраўская",
калі чакаў іншага маршрута...

А па Мінску 21-шы сталічны
шпацыруе з Чыжоўкі

у Шабаны —
паўсюдна духам творчым
Заводскага раёна вокны лілавеюць
цёмнаю ноччу,
закінутыя сістэмамі
індустрыі прамзоны...

Фота В. КАВАЛЁВА

Санет дамафона

святло свеціць у люстэрка
як неба палымнее ўночы
цёмрашальства закрочыць
у высілках закрэмаць

Ачуняў Барсукоў ад нясцерпнай смагі і папрасіў вады. Газнічка, што стала на прыпечку, ледзьве асвятляла хату. На падлозе ўпокаж ляжала лодзі. З-за спінкі драўлянага ложка ён бачыў толькі іх ногі. Гэтых ног у зношаных чаравіках ці зусім босых, перабінтаваных, абвязаных анучамі — не пералічыць. Бяздумна глядзячы на іх, Барсукоў сіліўся зразумець, што з ім здарылася і дзе ён знаходзіцца.

Мабыць, ад разумовага напружання, як і раней ад удару прыкладам, галаву зноў працяў пранізлівы боль. Агеньчык газнічкі расплыўся жоўтай плямай і знік у цемры. У паўзабыцці яму прымоўлялася, што на яго нападваюць танкі. Калі яны з лязгатам і стралянінай прагрукацелі міма, Барсукоў, працёршы вочы, убачыў, што ляжыць на дне здратаванага акова. Лязыць адзін і, бадай, доўга, бо яму раптам зрабілася моташна ад голаду. І тут на галіне дрэва, што звисала над аковам, нейкім цудам намалываўся яго рэчавы мяшок. Там жа — ён гэта добра памятаў — заставалася яшчэ ад снедання бляшанка тушонкі.

Сабраўшыся з апошнімі сіламі, Барсукоў падскочыў і ўхапіўся за мяшок. Аднак тут жа адхіснуўся: з-за мяшка выскаліў на яго іклы вялізны воўк. Барсукоў сцяўся ад жаху. Потым ухачаўся, каб зручней было стрэліць з аўтамата, ды не паспеў — воўк накінуўся на яго і ўчапіўся зубамі ў руку...

Барсукоў з перапуду расплюшчыў вочы. І ўбачыў перад сабой хлапчука — той настойліва тузаў яго за руку.

— А табе, шкет, што тамака трэба? — прасіпеў нехта і брыдка вылаўся.

Хлапчук падсунуў нешта Барсукову пад бок, лягнуў конаўкай аб падаконнік і са словамі: “Чалавек жа вады прасіў...” — ускачыў на печ. Барсукоў намацаў цвёрды прадмет і знякавеў: у яго пад рукой быў наган! Ці не трызіньць ён зноў? Моцна заплосчыў вочы, быццам ён і не выходзіў з непрытомнасці, і толькі пасля зірнуў употай на таго, хто адганяў хлапчука.

Чалавек з белай стужкай на рукаве ўсё яшчэ стаяў у дзвярным праёме і падазраўна ўглядаўся ў той кут, дзе ляжаў Барсукоў. На кухні рыпнулі дзверы, і адтуль прагучала:

— Табе, Кандрат, лепей тут пасядзець да раніцы, бо я ў тваёй хаце немцаў паставіў на начлег.

— Пачакай, Антосе, пачакай жа! Калі мне карауліць іх усю ноч, то дай хоць махры на закрутку.

— Бары ўвесь кашпук, — раздобрываўся той, каго звалі Антосем, і знарок гучна дадаў: — Ты, калі хто будзе рыпацца, не цырымонься надта — страляй на ўбой.

Чуйна прыслухоўваючыся да іх размовы, Барсукоў не мог суняць дрыжыкі. Асцярожна пераклаў наган у правую руку, абмацаў барабан. Зброя плякла руку, не ведаў, што рабіць: зашпунцаваў наган пад матрац ці засунуць у кішэню.

Паліцай усеўся на доўгай лаўцы каля процілеглай сцяны, збоч ад акна. Нямецкую вінтоўку з пляскаватым штыком заціснуў паміж каленяў. Адарваў шматок газеты ад сцяны, насыпаў тытуню і негаронка скруціў “казіную ножку”. Нібыта сам лез на “мушкет”, але ж паспрабуй патраць у яго, калі галаву не адарваць ад ватоўкі, падкладзенай замест падушкі, ды і рукі трасуцца ад слабасці.

— Дай закурць! — нечакана для сябе падаў голас Барсукоў.

Падхапіўшы вінтоўку, паліцай пасунуўся да печы, зняў з прыпечка газнічку і, коса пазіраючы на спаўшых, прыпаліў цыгарку. Быццам і не чуў аніякай просьбы.

— Дай закурць, Кандрат! — гукнуў Барсукоў, ды ўжо так моцна, каб разбудзіць каго-небудзь з палонных.

Паліцай страпянуўся, доўга ўзіраўся туды, дзе ляжаў Барсукоў, — мусіць, не мог дапаць, хто гэтак так нахабна да яго чапляецца. Потым уваткнуў цыгарку ў рот і памкнуўся да нахабніка, злосна мармычучы:

— Бач ты яго — разлётся, як той пан, ды яшчэ і курць яму падавай. Злазь на падлогу, падла! — гаркнуў ён так, што цыгарка выпала з рота, і замахнуўся прыкладам вінтоўкі.

Барсукоў тут жа нацэліў на яго на-

ган. Паліцай быццам схачіў хто пад пахі: ён так і застыў з паднятай вінтоўкай.

— А ты, бобік, скнар! — здэкліва зазначыў Барсукоў і зноў загадаў: — Закурць дай, каму гавару!

Яўген КАНТЫЛЁЎ

Нечаканае выратаванне

Апавяданне

Паліцай паслухмяна нахіліўся, пачаў шукаць упущаную цыгарку. У той жа момант з падлогі ўзнялася нечая постаць і навалілася паліцаю на спіну. Той укленьчыў, але нечакана выслізнуў з рук, рвануўся да дзвярэй. Хтосьці падставіў яму нагу, і мужчына распластаўся на падлозе. На яго, як па камандзе, насела некалькі чалавек. Спуджаныя спрасонку людзі завохкалі, заштокалі, назіраючы за валтузнёй, якая мяшалася з лаянкай, крыкам і хрышам.

На нейкі час усталявалася гнятлівая цішыня. Потым адзін з тых, хто душыў паліцаю, падняўся на ўвесь рост, перавёў дух і гучна прамовіў:

— Цяпер трэба знішчыць канвой — са зброяй у руках можна будзе прабіцца да сваіх... Хлопчык тут пастаў, дзе ён? — Тут я, дзядзечка! — пачуўся голас з печы.

— Ты магчыма ведаеш, дзе начуюць фрыцы?

— Яны ў Кандрата начуюць. Вунь у іх акно свеціцца, бачыць? Я вас правяду, — паабяцаў хлапчук, злазчы з печы.

Барсукоў, учуўшы такую тарабаршчыну, схаладнеў. Адольваючы боль у галаве, спусціў ногі з ложка:

— Нам трэба ў лес дзёру даваць, а не...

— Ніякага лесу! — абарваў яго высакарослы чалавек, які ледзь не падпіраў галавою сталець. — Байцы, слухай мой загад: канвой у доме насупраць знішчыць, захопленую зброю здаць мне!

— Ага, спяшым і падаем! — абурываўся Барсукоў такім загадам новаспечанага камандзіра. — Калі яны нават і пасунулі ўсе, дык сабака разбудзіць брэхам, а потым што ім зробім... толькі свае галовы пад кулі падставім...

— Кінь панікаваць! — рэзка асадзіў той, а потым са стальлю ў голасе спытаў: — Тваё воінскае званне?

— Сяржант!

— Як старшы па чыне патрабую зброю здаць!

Барсукоў моўчкі ўклаў наган у руку камандзіра. Як было прарэчыць, калі той меў права браць камандаванне на сябе. Яно было відаць і па слядах напышак на каўняры вышвілай гімнасцёркі.

...Да хаты, у якой заначавалі канвайры, краліся паўзком. Барсукоў, стаіўшы дыханне, вельмі асцярагаўся, каб не забрахаў чый сабака — гаспадарскі альбо канвойны. Але на двары, як і ў хаце было надзіва ціха. Магло стацца і так, што немцы пасунулі, даярыўшыся ва ўсім паліцаем. Аднак трывога не пакідала, нібыта яе спараджалі зоркі: свяціліся на бязвоблачным небе занадта ўжо ярка, высвечвалі, здаецца, кожнага.

За спінай у Барсукова хтосьці стоена чыхнуў, парушыўшы гэтак патрэбную цяпер цішыню. Напружыўшы вочы, ён пазнаў хлапчука — таго самага, які

падкінуў яму ў ложка наган.

— А ты куды? — спытаў ён шэптам.

— Я з вамі, — ледзь чутна азваўся той.

Барсукоў падпоўз да яго бліжэй і строга прапаштаў на самае вуха:

— Зараз жа вяртайся дадому, ваяка смаркаты, — і адштурхнуўшы, пляснуў па азадку.

Тым часам высокая постаць, што нагадвала самога камандзіра, зрабіла рывок да хаты і, прыціскаючыся да сцяны, пасунулася да ганку. Адважыцца на такі ўчынак мог толькі ўзброены чалавек, а ў камандзіра ж быў наган. Вось ён узышоў на прыступку, другую, працыйныя дзверы ў сенцы — яны аказаліся чамусьці не запёртыя. Раптам хлесткі, нібы хтосьці сцёбнуў дошкай па вадзе, скалануў паветра стрэл. І адразу промні святла ад кішэнных ліхтарыкаў загойсалі па двары і агародзе, выхопліваючы з цемры лодзей. Уся хата затрэслася ад страляніны, што вялася праз дзверы і

расчыненыя вокны.

— У лес адыходзь, у лес! — пачулася гучная каманда. — Там і месца збору! Няўжа будзе лічыцца за дзедзірства.

Дзе знаходзіўся той лес, ведалі ўсе: надвечоркам тры немцы-канвайры з сабакам, ведучы калону ваеннапалонных на начлег у вёску, абышлі яго бокам. Але ці думаў хто аб тым месцы збору ў гэтыя хвіліны? Хоць бы і сам Барсукоў. Светлы прамень, нібыта аглобля ўперся яму ў плячо. Ён матлянуўся ўбок, паваліўся. Галаўны боль адбіўся аж у патыліцы.

Ад небяспечнай хаты Барсукоў бег не азіраючыся і раз за разам падаў, блятаючыся ў густым бульбоўніку. Кулі з адрыўчастым свістам праносіліся побач, дзынькалі над галавой, секлі дол пад нагамі. З перапуду ён нават рэчкі не прыкмеціў, сарваўся са стромкага берага ў ваду.

Калі ж урэшце перасёк парослае густой травой поле і ўзбіўся на ўзлесак, Барсукова апанавала зманлівая спакуса — паваліцца плазам пад першым жа дрэўцам на мяккую траву і дыхаць на поўныя грудзі, бясконца ўдыхаць прахалоду лесу, каб толькі збавіцца ад нясцерпнага жару ў сярэдзіне. Крыху аддыхаўшыся, прыкмеціў, што на прагаліне хтосьці варушыцца. Чалавек марудна поўз, лепей сказаць, цягнуў сваё доўгае цела на локцях углыб лесу.

Барсукоў атупела агледзеў яго. Калашына на левай назе ў чалавека была цёмная — мокрая, пэўна, ад крыві, у рудэ паранены трымаў наган. Спачатку гэта здзівіла Барсукова: як гэтак зброя магла трапіць да яго? Але ўсё ж дапаў, што такі самы і ён трымаў у сваіх руках. Выходзіла, што ў яго на вачах канваў самазваны камандзір, які адабраў зброю ў сяржанта Барсукова, нібы ў здрадніка.

Да сэрца міжволі падкацілася злосць на бязглуздага рызыканта. Навошта было лезці на ражон, калі яны аказаліся на волі? Ён жа, Барсукоў, перасцерагаў, дык не — трэба было паказаць свой камандзіркі імплэт. Такі і ў трыбунал упячэ — не задумаецца. Гэтак толькі думалася, а рукі нібыта самі сабой скручвалі з нагі абмотку. Потым ён перавязаў ёю параненую нагу вышэй калена, як мага тужэй запячнуўшы на вузел. Небарака застагнаў ад болу.

Барсукоў глуха прапаштаў:

— Цярпі, камандзір, цярдзі... Пакуль жывыя, то і смерці няма, як той казаў, а калі яна, кашчавая, прыйдзе, то і нас не будзе — няма чаго і баяцца яе... Не панікуй, камандзір, выкараскаемя нежак, — судышаў не так параненага, як самага сябе. — Зараз мы ў такі гушчар зашыемся, што і воўк нас там не вынохае. А калі што якое, зброю ў ход пусцім.

Выцягнуў з абваляй рукі камандзіра наган, агледзеў і ў роспачы адштурнуў:

у барабане не было аніводнага патрона. Барсукоў знясілена адкінуўся на спіну і доўга, безуважна ўглядаўся ў бязмерную вышыню неба, на схіле якога прабіваліся першыя промні сонца.

Недзе паблізу пачуўся сабачы брэх, а затым і стрэл. Падсвядома Барсукоў дапаў, што да яго набліжаюцца ворагі, аднак думаць аб тым не хацелася. Думаць — азначала б неак бараніцца, а ў яго не засталася моцы, каб хоць устаць на ногі. І раптам адчуў, што нехта намагаецца яго падняць, падхапіўшы са спіны пад пахі. Барсукоў скасабочыў галаву і ўбачыў над сабой твар таго самага хлапчука, які падсунуў яму ў хаце наган і якога ён потым прагнаў з суседскага агароду дамоў. “Ты чаму не паслухаўся мяне, дурненькі, цябе ж забіць могуць”, — прамовіў ён першае, што прыйшло ў галаву, але не пачуў свайго голасу. Ён ужо не здольны быў нават сцяміць, дзе знаходзіцца і што з ім адбываецца. Барсукову здавалася, што яны ўсё яшчэ ха-

ваюцца на падворку той хаты, дзе начальні немцы.

У наступны момант галава ўсё-такі прасвятлела і сяржант скеміў, што трэба ратавацца. Аднак падняцца не здолеў і ўзяўся падсабляць хлапчуку, адштурхоўваюцца ад зямлі пяткамі. У густым ельніку, дзе яны ўрэшце апынуліся, паспрабаваў устаць і, чапляючыся за лапкі елачкі, з дапамогай хлапчука дамогся-такі свайго.

— Але ж і камандзіра схаваць бы трэба, — мовіў ён, азіраючыся на прагаліну.

— Не схаваць, а пахаваць, — сумна напярэвіў яго хлапчук.

— Ты што вярзеш? — схачіў мальца за плечы Барсукоў, пільна ўзіраючыся ў вочы.

— Я перш-наперш браўся яго разварушыць... Рукі былі зусім халодныя... І сэрца ўжо не білася — я вуха да грудзей прыкладваў, — хлапчук гаротна звесіў на грудзі стрыжаную радамі, пад авечку, галаву.

Хвіліна маўчання па камандзіру атрымалася сама сабою.

Урэшце Барсукоў расцяў губы:

— Ты зможаеш рыдлёўку прынесці?

— Рыдлёўка тут — у вашай схованцы ёсць.

— У схованцы? — здзіўлена паўтарыў Барсукоў. — Ну дык вядзі, вядзі хутэй у сваю схованку.

Неўзабаве спыніліся каля елачкі, якая ледзьве перавышала хлапчука. Той раскідаў ламачча і з крэктам выдраў дрэўца, ды не толькі з коранем, а і з лістом фанеры, які быў прымацаваны да яго і абкладзены дзёрнам. Распырыўшы лаз, хлапчук спусціўся ўніз. Барсукоў споўз услед за ім. І апынуўся ў добра ўпарадкаванай зямлянцы, каля адной са сцен якой меўся нават земляны выступ, прыкрыты дошкамі.

— І ўсё гэтак ты сваімі рукамі зрабіў? — дзівіўся сяржант, аглядаючы ўсе закуткі.

— Не-а, — з усмешкай шморгнуў носам хлапчук. — З братам стрыечным рабілі. Юлік ведае што да чаго — у восьмы клас перайшоў.

— Малайчына твой Юлік, ды і ты не ўломак... А як жа цябе самага завуць?..

— Янкам...

— А мяне Іванам клічуць, — назваў Барсукоў сваё імя, бо ўсю ўвагу ўжо засяродзіў на апшомці, што было звалена ў куце насупраць уваходу і найлепш асвятлялася звонку. — А гэтак адкуль? — спытаў ён уражаны, выцягваючы з-пад кучы рыззя аўтамат.

Янка толькі носам шморгнуў:

— У лесе знайшлі.

Барсукоў круціў у руках такі ж самы аўтамат, які яшчэ ўчора вісеў у яго на шыі і які ён мусіў зняць пад рулямі ва-

(Заканчэнне на стар. 14)

Арт-пацеркі

У Варшаве прайшла Нацыянальная выстаўка Беларусі ў Рэспубліцы Польшча. Арганізавалі яе міністэрствы гандлю і замежных спраў РБ, Беларуская гандлёва-прамысловая палата, пасольства нашай краіны ў Польшчы, а таксама Польшка-Беларуская гандлёва-прамысловая палата.

Галоўная мэта выстаўкі — спрыянне далейшаму развіццю гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва паміж краінамі-суседкамі — дасягнута. На плошчы каля 2000 м² (1700 — у павільёне, больш як 500 м² — на адкрытай пляцоўцы) было прадстаўлена амаль 140 беларускіх экспанентаў. Сваю прадукцыю дэманстравалі МАЗ, БелАЗ, “Амкадор”, шклозавод “Нёман”, “Мотавела”, “Віцязь”, “Гомсельмаш”, “Керамін”, іншыя буйныя прадпрыемствы; удзельнічалі банкі, адбылася прэзентацыя беларускай турыстычнай галіны і г.д.

У часе работы выстаўкі адбылася падзея, таксама надзвычай важная для міжнароднага прэстыжу нашай краіны. Старадаўняя беларуская музыка прагучала ў Варшаве ў выкананні камерных калектываў Дзяржаўнага канцэртнага аркестра РБ. Канцэрт з велізарным поспехам прайшоў у Каралеўскім палацы. Высокая публіка, у ліку якой і прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса, была ў добрым сэнсе шакараваная: і нечуванай цудоўнай музыкой, якую гралі нашы выканаўцы, і тым, што яна мае беларускія карані, і самім узроўнем грання.

Пасольствы Еўрасаюза ў Мінску з нагоды святкавання Дня Еўропы прадставілі беларускую публіцы Фэстываль еўрапейскага кіно. Апроч мінчукоў, да яго спрычыніліся жыхары Брэста, Гродна і Віцебска. У праграме былі фільмы 11 краін (з 25 удзельніц

Еўрасаюза): “Рэальнае каханне” (Вялікабрытанія), “Цішыня” (Польшча), “Нідзе ў Афрыцы” (Германія), “Месяцавая Летува” (Летува), “Вандомская плошча” (Францыя) ды інш. У фестывальны паказ былі ўключаны і чатыры дэбютныя работы маладых беларускіх кінарэжысёраў — выпускнікоў творчай майстэрні М.Пташука.

Заклучны канцэрт фестывалю “Арт-мажор”, праведзенага БДУ культуры і мастацтваў, адбыўся ў Цэнтральным доме афіцэраў. Два месяцы разгортваліся ў сталіцы гэты творчы праект, прысвечаны юбілею Перамогі і 30-годдзю з часу заснавання навучальнай установы, студэнты і педагогі якой наладзілі для мінчан яскравае разнажанравае свята. Гэткім жа разнастайным і ўражлівым атрымаўся канцэрт-завяршэнне, у якім удзельнічалі выканаўцы, чые нумары асабліва вылучыліся ў фестывальны паказ кафедральнага ўніверсітэта. Сярод улюбённых публікі — капэла беларускіх народных інструментаў “Гуды”, ансамбль “Кардуус”, мужчынскі хор “Віват”, ансамбль кафедры харэаграфіі, спеўныя гурты “Грамніцы” і “Талака”...

С.ВЕТКА

Фота забяспечана аўтарам

Чакалі ж мы гэтае свята два гады і сёння са шчырай радасцю яго вітаем. Так-так, менавіта сёння, 10 чэрвеня, а восьмай гадзіне вечара ўрачыста распачнецца фестываль “Маладзечна-2005”. Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі адбываецца ўжо восьмы раз. Прысвечана гэтае свята нашай культуры, як і большасць значных сёлетніх імпрэз, юбілею Вялікай Перамогі. Таму асаблівае гучанне набывае ў яго кантэксце прэм’ера своеадметнай песеннай дзеі “Ішла вайна народная”, якая і распачне праграму першага вечара на Цэнтральнай плошчы Маладзечна.

Свята будзе. Незалежна ад надвор’я!

Ідэя фестывалю, ініцыятыва яго правядзення належашь, як вядома, Дзяржаўнаму канцэртнаму аркестру Беларусі на чале з маэстра Міхалам Фінбергам. І тое, што “жыццёпіс” папулярнага ўсебеларускага паэтычна-песеннага свята складаўся не толькі з раласных падзей, — таксама вядома. Мудрасць арганізатараў фестывалю і кіраўніцтва дзяржавы, любоў і падтрымка з боку творчага люду і самай дэмакратычнай слухашкай аўдыторыі дапамаглі захаваць “Маладзечна” як унікальную выспу беларускай адметнасці ў акіяне стэрэатыпаў камерцыялізаванай масавай роліаг-культуры. І сёння Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі, знакавая з’ява ў кантэксце развіцця нашай маладой суверэннай краіны, асяродак роднага слова, непаўторнага менталітэту і самабытнай духоўнасці, ладкуецца намагацца калектыву Дзяржаўнага канцэртнага аркестра, Міністэрства культуры РБ, Мінскага аблвыканкама, Маладзечанскага гарвыканкама, Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыекампаніі. Надзвычай важную ролю ў лёсе гэтага свята адыгрывае тое, што яно, як і “Славянскі базар” у Віцебску, ажыццяўляецца пад патранатам Прэзідэнта Беларусі.

Што ж абяцалі маладзечанцам ды іх гасцям афішы двух фестывальных дзён?

Ужо сёння, пасля прэм’еры “Ішла вайна народная”, Дзяржаўны канцэртны і яго салісты прадставяць праграму “Быў. Ёсць. Буду”. Гэты цыкл новых песень на вершы Уладзіміра Караткевіча прагучаў толькі аднойчы: у Мінску, у мінулым сезоне. Цяпер адбудзецца паўнаватасная прэм’ера, прымеркаваная да 75-годдзя з дня нараджэння пісьменніка. Цікава, што ўдзел у ёй возьмуць і сучасныя літаратары, якія працягваюць з фестывальнай сцэны свае любімыя вершы, напісаныя Караткевічам. Заўтрашняга вечара ў імпрэза аркестра пройдзе пад назвай “Маладзечна — мой дом”. Сапраўды, папулярны кампазітар Алег Елісеенкаў лічыць домам свой родны горад, які даў яму крылы творчасці. А правядуць яго аўтарскі канцэрт вядомыя ў артыстычным асяроддзі асобы, таксама “дзеці Маладзечна”, — Святлана Бароўская ды Віталь Катавічкі.

Дарэчы, пра вядомых асоб. Колькі завітае іх на фестываль — і не пералічыш! Гэта і салісты Дзяржаўнага канцэртнага Мікалаі Скорыкаў, Пётр Ялфімаў, Таццяна Глазунова, Галіна Грамовіч, Дзмітрый Качароўскі,

музыкантамі выступіць і Сімфанічны аркестр Маладзечанскага музычнага вучылішча імя М.Кл.Агінскага...

Свята песні ды паэзіі нібы трымаюць два крылы: мелодыя і гэтыячэнае слова. Дык вось, “другое крыло” гэтым разам будзе лёгкім і моцным. Як адзначыла на сустрэчы з журналістамі Раіса Баравікова — удзельніца фестывалю, паэтэса, галоўны рэдактар часопіса “Малодосць”, — распрацаваны грунтоўны план літаратурных выступленняў у Маладзечне, творчых сустрэч з паэтамі ў школьных за-

Наталія Тамела, Ганна Мушак, Руслан Мусвідас, дуэт “Аляксандра і Канстанцін” ды інш. На афішах таксама імёны Анатоля Яромленкі, Алесі, Іны Афанасьевы, Якава Навуменкі, Ядвігі Паплаўскай ды Аляксандра Ціхановіча, Аляксандра Саладухі... Зоркі айчынай эстрады будуць і ў “Беларускай калекцыі” — праекце Белтэлерадыекампаніі, якім заўтра ўначы завершыцца фестываль. Сярод іх — ансамблі “Песняры”, “Сябры”, Паліна Смолава, Галіна Шышкова, Ларыса Грыбалёва, Ірына Дарафеева, Іскуі Абалян, Уладзімір Ухцінскі, Аляксей Хлястоў, Вольга Плотнікава, Улада, Карыяна, групы “Джэй-Морс”, “Тяні-Толкай”...

Адметнасць асноўных фестывальных праграм — песенныя прэм’еры, беларускія тэксты і — жывы гук.

“Маладзечна-2005” падорыць публіцы не толькі стракаты чэрвеньскі букет своеадметных эстрадных беларускіх песень. Сольныя канцэрты рыхтуюць Нацыянальны акадэмічны народны хор імя Г.Цітовіча, Аркестр народных інструментаў Цэнтра культуры і мастацтваў Магілёўскай вобласці, лепшыя аматарскія калектывы Маладзечаншчыны, іншаземныя выканаўцы з гарадоў-пабрацімаў, прадстаўнікі якіх запрошаныя на свята.

А ў раскошным Гарадскім палацы культуры збяруцца... Хто б вы думалі? “Музы Нясвіжа”! Водгулле нядаўняга, X Беларускага фестывалю камернай музыкі пачуюць меляманы, наведваючы заўтра канцэрт з удзелам калектываў, што працуюць у структуры Дзяржаўнага канцэртнага. Поруц са сталічнымі

лах, бібліятэках. Удзельнікі свята — пераважна тыя з іх, на чые вершы пішуцца сёння лепшыя эстрадныя беларускія песні. Гэта Уладзімір Карызна (дарэчы, і сааўтар Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь), Алесь Бадак, Навум Гальпяровіч, Мікола Шабовіч, таленавітая моладзь — Таццяна Сівец, Янка Лайкоў... Сапраўдным падарункам да свята стаўся выхад свежага, пятага нумара “Малодосці”, прысвечанага і фестывалю, і сьліннаму гораду, які ўздаваў гэтую цудоўную сучасную культурную традыцыю.

Белтэлерадыекампанія, якую на перадфестывальнай прэс-канферэнцыі прадстаўляў Уладзімір Субат, абяцае ўсебаковую інфармацыйную і творчую падтрымку падзеі ў Маладзечне. Апроч аператыўных дзённікаў, рэпартажаў, інтэрв’ю ў цыклавых праграмах, трансляцыйных запісаў з фестывальных пляцовак, мяркуецца стварыць на аснове канцэртных праграм серыю кліпаў і ўключыць іх у штотдзённыя праграмы Першага Нацыянальнага тэлеканала. Такім чынам сучасная наша песня, беларускае спеўнае слова і выканальніцкае мастацтва зробіцца часткай побыту ў кожным доме, паспрыяе папулярызаванні лепшых узораў айчынай эстраднай творчасці, любові да мовы беларускай, ненадакучліваму выхаванню патрыятычных пачуццяў.

Далучайцеся да свята ў Маладзечне. І — слухайце сваё!

С.БЕРАСЦЕНЬ

Фотаздымкі К.Дробава зробленыя падчас “Маладзечна-2003”.

Сонечны БІБУМ

Гэта патрэбна — ЖЫВЫМ...

Ці не хацелася вам падчас чарговых капрызаў беларускага надвор'я перанесціся кудысьці ў цёплую Афрыку, дзе чарнаскурыя тубыльцы на беразе танчаць пад гукі бубна? Я дык даволі часта вандравала ў прасторы халоднымі зімовымі і вясновымі (так ужо здарылася сёлета!) вечарамі. Дапамагалі мне ажыццяўляць гэткае падарожжа спевы новага моладзевага гурта "Джам БіБум". Энергію сонейка, якое знікла за хмарамі больш як на тыдзень, мне тады замяняла тая, што выпраменьвалася з грання музыкаў. І, верыце, у кватэры значна цяплела! У травеньскі дзень нашага інтэрв'ю з кіраўніком гурта Настай Хмель таксама ішоў халодны па-восеньску дождж. Але была цёплая атмасфера пакоя для рэпетыцый у Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі ды кубак гарчай гарбаты.

— Як узнікла ідэя стварыць такі незвычайны гурт, у якім беларускі фальклор арганічна спалучаецца з паўднёвымі рытмамі?

— Так атрымалася, што мне давялося пэўны час жыць у Амстэрдаме. А там значна распаўсюджана этнічная культура. Таму, вярнуўшыся на Радзіму, я захачела стварыць у нас такі прафесійны ансамбль этнічнай музыкі. Удалося гэта зрабіць з дапамогай Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Партызанскага раёна, дзе мы без турботаў праводзім рэпетыцыі. І за гэта рупліўшам Цэнтры вялікі дзякуй. Напачатку, безумоўна, было цяжкавата, але з цягам часу ўдзельнікі навучыліся добра граць і спяваць. Такім чынам яны атрымалі дадатковы спосаб самавыяўлення.

— Адкуль такая незвычайная назва гурта?

— Вельмі цяжка ўвогуле даць назву чаму-небудзь: як артыкулу, кнізе, так і музычнаму гурту. Назва "Джам БіБум" нам падабаецца тым, што яе можна па-рознаму пісаць, успрымаць і тлумачыць. Да таго ж яна ўдала перадае гукавы настрой гурта. Што яна азначае? Адзін з нашых музыкаў прапанаваў такую версію. Джам — ад англійскага jam: ціснуць, сціскаць; Бі — сумяшчальнасць, дваістасць; ну, а Бум — проста гук бубна. Гэтка гульня слоў. Аднак, некаторыя прафесары не разумеюць, як сама назва стасуецца з нашай фальклорнай музыкай. Дык жа мы шукаем новы падыход да народнай творчасці. У тым ліку і ў назве.

— Дзе ж вы шукалі сваіх удзельнікаў, якіх у вас ажно 12 чалавек?

— У мяне была магчымасць выступіць у моладзевай тэлеперадачы "5x5" і прапанаваць зацікаўленым людзям звяртацца да мяне. На касцінг прыйшло шмат моладзі. Прычым большасць нават не мела ніякага ўяўлення пра тое, чым мы будзем займацца. Тым не менш мы бралі і бяром усіх жадаючых. Але ж частка "адсеялася" сама сабой, не вытрымаўшы напружанага графіка рэпетыцый. Тое ж, што склад гурта даволі вялікі, — нам толькі спрыяе. Бо калі ў каго-небудзь не атрымаецца прыйсці на выступленне, дык яго можа замяніць іншы. Цяпер мы працуем добраахвотна, не на камерцыйнай аснове, таму колькасць удзельнікаў нас аніяк не б'ягэжыць.

— Напэўна, людзі сабраліся вельмі розныя...

— Так, сапраўды. Нехта скончыў музычнае вучылішча, нехта спяваў дагэтуль у нейкім калектыве, а хтосьці ніколі не займаўся музыкай і вырашыў выпрабаваць свае сілы. У нас ёсць, напрыклад, хімік, які так цудоўна навучыўся граць на барабанах, што яго нават запрасілі акампанаваць арабскім танцам у адзін клуб. Яшчэ два хлопцы дапамагаюць бубнамі аздобіць харэаграфічную пастановку Вольгі Скварцовай "Крыша" ў Акадэміі мастацтваў. Увогуле, калі ёсць хоць крыху здольнасці і таленту, чалавек можа пры жаданні авалодаць цэлым шэрагам музычных інструментаў.

— А на якіх інструментах вы граеце? Дзе вы іх знаходзіце?

— Безумоўна, асноўнымі з'яўляюцца бубны. Некаторыя засталіся ў мяне яшчэ з амстэрдамскіх часоў, некаторыя набыты падчас вандровак за мяжу. Мандаліну прыцягнулі аднекуль нашы музыкі. Увогуле, выкарыстоўваем усё, што можа гучаць. Не пагарджаем калі-нікалі нават дзіцячымі цацкамі!

— А чаму вас прываблівае такі напрамак музыкі? Падаецца, што ён не надта папулярны сярод сучаснай моладзі.

— Для мяне беларускі фальклор стаўся падмуркам музычнай адукацыі, бо яшчэ ў вучэльні, а потым ва ўніверсітэце я была на народна-харавым аддзяленні. Давялося нават аднойчы ўдзельнічаць у этнаграфічнай экспедыцыі па поўдні Беларусі. Яна глыбока скаланула мае ўяўленні пра народную творчасць. Бо адно — слухаць запісы спеваў, і зусім іншае — бачыць гэтых бабулек на ўласныя вочы. Да та-

го ж фальклор — выдатны матэрыял для працы, асабліва для прафесіяналаў. Музыка гэтая даволі простая і разам з тым вельмі кранальная. Але прадстаўляем яе мы нетрадыцыйным чынам. З'явілася ідэя спалучыць рытмы бубна і народнай песні, знайсці іншы, новы падыход да народнай творчасці. Такім чынам, на маю думку, можна зрабіць фальклор больш папулярным сярод моладзі. Наўрад ці яе большасць захапляецца творчасцю нейкіх традыцыйных народных ансамбляў.

— Што з'яўляецца крыніцай вашага рэпертуару?

— Частка спеваў і мелодый засталася ў мяне пасля навучання, вандравак з экспедыцыяй. Таксама шукаем новыя песні для пэўных свят. Напрыклад, калі рыхтаваліся да выступлення на "Сярэднявечных калядах", значна папоўнілі свой багаж. Нейкія напевы прапануюць і самі удзельнікі. З майстар-класаў у Нямецчыне прывезлі польскую

песню. Маём нават адну ірландскую мелодыю.

— Дзе ж можна вас пачуць?

— Шмат нашых выступленняў звязана з дзейнасцю Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Партызанскага раёна. Ён дае нам магчымасць удзельнічаць у розных імпрэзах для дзетак, моладзі, ветэранаў, выступаць проста на вуліцах падчас розных гарадскіх кірмашоў, выставак. Таксама давялося ўжо двойчы з'ездзіць у Польшчу: у Познані мы выступалі з канцэртамі, а другім разам удзельнічалі ў люблінскім фестывалі "Mikolajki Folkowe". Зусім нядаўна выступалі на сольным канцэрце спевака Масуды Талібані "3 лубоўю да Беларусі". Ствараем яшчэ музычнае аздабленне для сталічных фіт-шоў.

— У вашага гурта цікавыя сцэнічныя строі. Што яны азначаюць?

— Мы імкнемся да паэтычнага настрою ва ўсім, у тым ліку і ва ўбранні. Нашы яркія рознакаляровыя балахоны зроблены для таго, каб несці радасць воку. Да таго ж гэта вельмі зручнае адзенне. Лён і арнамент робяць яго больш беларускім, народным.

— Ведаю, што маеце ўжо нямала прыхільнікаў. Хто тыя людзі, якія слухаюць "Джам БіБум"?

— У асноўным гэта, натуральна, моладзь, студэнты, якія цікавіцца беларускай культураю. Але і старэйшыя людзі, калі чуюць нас, добра ўспрымаюць. Мы імкнемся адкрыць фальклор для слухача з іншага, сучаснага боку. Таму людзі часта нават не ўсведамляюць, што мы граем народныя песні. А калі даведваюцца, не могуць даць веры, што народная творчасць здатная на такое пераўвасабленне!

— А ці ёсць у вас, як у творчага кіраўніка, свае творчыя ідэалы?

— Я імкнуся ў сваім жыцці ўвасабляць прыпынт: "Не рабі сабе куміра". Гэта датычыць і творчасці. Але ёсць людзі, якія з'яўляюцца для мяне выдатнымі прыкладамі добрай працы, таго, чаго можна дасягнуць. Гэта Іван Іванавіч Кірчук і Вераніка Круглова.

— Дзе ж можна будзе пачуць у хуткім часе "Джам БіБум"? Мо, плануеце выдаць свой альбом?

— Калі знойдуцца спонсары, дык абавязкова. Матэрыялу хапае. Але нават паводле тых спроб, якія аднойчы ўжо былі, мы высветлілі, што запісаны наш "натоўп" не так і проста. Трэба шмат працаваць, каб перадаць на дыску энергію спеваў. Звычайна ж нас можна пачуць на нейкіх невялікіх імпрэзах і фэстах. Сачыце за абвесткамі!

Ларыса ДАРАШЭНКА
Фота забяспечана аўтарам

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ НА 2005 год У МАГІСТРАТУРУ

на бюджэтнай аснове

з адрывам ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

* Фартэпіяна, кампазіцыя, ударныя інструменты, музыказнаўства.

без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

* Фартэпіяна, струнныя смычковыя інструменты (скрыпка, альт, віяланчэль),

баян-акардэон, струнныя народныя шчыпкова-ударныя інструменты.

Адначасова ажыццяўляецца прыём на ўсіх спецыяльнасцях на платнай аснове.

У магістратуру Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі прымаюцца асобы, якія маюць вышэйшую адукацыю, акадэмічную ступень бакалаўра і з'яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, асобы беларускай нацыянальнасці — грамадзяне замежных краін, грамадзяне Расійскай Федэрацыі, Рэспублікі Казахстан, Кыргызскай Рэспублікі, Рэспублікі Таджыкістан, а таксама замежныя грамадзяне, якія пастаянна пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

Асобы, якія паступаюць у магістратуру падаюць заяву на імя рэктара акадэміі. Да заявы дадаюцца наступныя дакументы:

- асабісты лістак па ўліку кадраў, аўтабіяграфія і дзве фотакарткі 3x4;
- выписка з пратакола пасяджэння савета факультэта для асоб, якія рэкамендаваны для паступлення ў магістратуру непасрэдна пасля заканчэння ВНУ;
- копія дыплама аб вышэйшай адукацыі;
- копія дыплама бакалаўра;
- выписка з працоўнай кніжкі (пры наяўнасці);
- копія дыпламаў лаўрэатаў ці дыпламантаў конкурсаў (пры наяўнасці);
- рэферат па выбранай спецыяльнасці з рэцэнзіяй;
- нашпарт, дыплом аб вышэйшай адукацыі, дыплом бакалаўра прад'яўляецца асабіста.

Паступаючыя здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, калектыву і замежнай мове.

Прыём дакументаў праводзіцца з 6 па 17 чэрвеня 2005 года.

Уступныя экзамены — з 22 па 30 чэрвеня 2005 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, каб. № 122, тэл. 226-11-76.

Цеснае перапляценне чарадзейнага свету тэатра і суровай рэальнасці дакументальнага кіно, смех праз слёзы і слёзы праз смех — усё гэта ўвасабілася на сцэне Тэатра-студыі кінаакцёра ў новым спектаклі "Навечна ў памяці". Было б няправільна меркаваць, што ён прысвечаны выключна Вялікай Перамозе і тым, хто загінуў, здабываючы яе. Нездарма са сцэны сцяражэцца простая, але вельмі слушная ісціна:

Гэта патрэбна — не мёртвым,
Гэта патрэбна — жывым...

Сапраўды, так. Таму не дзіва, што ў зале прысутнічалі не толькі ветэраны, людзі ва ўзросце, але і студэнты, і школьнікі.

Кадры ваеннай хронікі, арганічна спалучаныя з сюжэтнай лініяй спектакля, стварылі адчуванне таго, што знаходзіцца ў цэнтры падзей. Толькі-толькі кружыцца разам з героямі ў імклівым вальсе, а зараз ужо, стаішы дыханне, слухаеш суровы голас з рэпрадуктара: "Вайна..."

Удалай рэжысёрскай знаходкай падалося ўключэнне ў пастановку фрагментаў з папулярных савецкіх кінастужак ("Апошні крок", "Гадзінік спыніўся апоўначы"...): яны таксама зрабілі сваеасаблівымі дзейнымі асобамі.

Увогуле ж, адчуваецца, што рэжысёры А.Бяспальы і У.Грышэўскі мелі на мэце распавесці не пра лёс таго ці іншага чалавека, а пра трагедыю і подзвіг цэлага народа. Мабіль, таму ў спектаклі амаль не называюцца імёны і глядач ведае толькі тое, што адна з дзяўчат ішла на спатканне, а трапіла ў ваянкі. У бялоткай сукенцы і светлых туфліках. А яе старэйшая сяброўка ніяк не можа заблыць салдата, які, паміраючы, прымуоў каханую і прасіў "сястрычку" пацалаваць яго на развітанне. Пэўна, нікога не пакідае аб'явавым з'яўленне на сцэне Любові Румянцавай. Геранія "Альпійскай баллады" італьянка Джулія быццам сышла з экрана. Жывая... Памятае... І таму ліпа ліст да сям'і Івана, у незнаёмую, але такую родную Беларусь.

Імклівы бег часу не спыніць. Гэтак жа міне яшчэ дваццаць, трыццаць, пяцьдзесят гадоў... Многае адбудзе ў нябыт, але вобразы мужных змагароў і радасць пераможнага 1945-га застануцца навечна ў памяці.

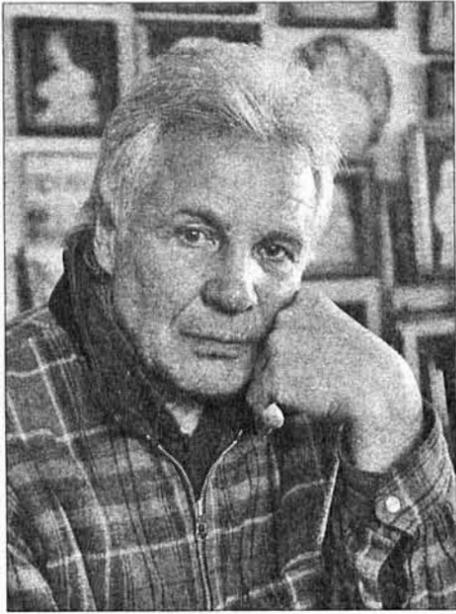
Святлана САЎКО

«Зязюлька» Турцыя скарыла

Днямі з Турцыі вярнуўся ў Бабруйск дзіцячы харэаграфічны ансамбль "Зязюлька". Юныя танцоры ўдзельнічалі ў нацыянальным свяце дзяцей. Іх выступленні нязменна суправаджаліся бурнымі апладысмантамі, воклічамі захаплення. Можна смела сцвярджаць, што "Зязюлька" зведала ў Турцыі сапраўдны трыумф.

Гэты цікавы дзіцячы харэаграфічны ансамбль стварыла і ўзначальвае таленавіты педагог Цэнтры пазашкольнай работы з падлеткамі Перашмайскага раёна Бабруйска Вольга Піліпенка. Да слова, летася калектыву быў утанаваны званнем узорнага.

Міхась БОЛІНСКІ

Кажуць, калі ён нарадзіўся і падаў голас, адбылося дзіва — бліснула маланка і аглушальна ўдарыў гром. Тады ў вёсцы згарэла 12 хат і 14 хлявоў. А яшчэ Кажуць, што такім вось чынам Усявышні засведчыў аб тым, што нарадзіўся далёка не просты чалавек.

1 чэрвеня мінула роўна 60 гадоў пасля таго дзіўнага здарэння. З часам хлопчык стаў вядомым мастаком і напісаў славутую серыю карцін “Мадонны”. А яшчэ ён — сапраўдны сябра Міжнароднай Кірыла-Мяфодзіеўскай акадэміі славянскай асветы, удзельнік савета клуба “Творцы” пры Беларускам саюзе журналістаў і афіцыйна прадстаўляе беларускае выяўленчае мастацтва перад замежнымі дэлегацыямі. Завуць мастака — Аляксей Кузьміч.

«Калі б не было Яе, я не стаў бы мастаком...»

Госці, госці, госці

У яго майстэрні часам бывае вельмі людна — завітваюць замежныя госці, рознага рангу чыноўнікі, ветэраны. Але Аляксей Кузьміч не скардзіцца на загрузанасць, бо ведае — сустрэчы часам мяняюць лёс.

Аднойчы так і здарылася, калі ў майстэрню да Аляксея Кузьміча завітаў мэр Масквы Юры Лужкоў. Убачыўшы на сценах шэрагі карцін з вобразам мадонны, ён быў настолькі ўзрушаны, што апусціўся на калені перад выявай Еўфрасіні Полацкай і са словамі “Эта же наше родное искусство!” пацалаваў яе. А потым, атрымаўшы карціну ў падарунак, так доўга ціснуў руку мастаку, што нават на паўгадзіны спазніўся на сустрэчу з Прэзідэнтам Беларусі. Але перад тым, як сысці, запэўніў: “Манеж я вам абяцаю”.

І паколькі Юры Лужкоў не толькі ўладальнік адной з самых шыкоўных мастацкіх калекцый у Расіі, а яшчэ і ўплывовы чыноўнік, справа хутка рушыла. Праз некалькі месяцаў у Маскве была створана ўрадавая камісія па падрыхтоўцы выстаўкі беларускага мастака ў Цэнтральнай выставачнай зале “Манеж”. Дарэчы, гэта быў першы выпадак, калі беларусу прапаноўвалі самую буйную ў Расіі мастацкую пляцоўку.

— Я хацеў стварыць самую грандыёзную акцыю ў свеце, — узгадвае Аляксей Кузьміч. — Уяўляеце сабе, 400—500 карцін у адной зале...

На жаль, гэтай выставе не наканавана было адбыцца. Прынамсі, ў той час. Манеж нечакана згарэў. А кампрамісная прапанова, разбіў калекцыю па выставачных залах у розных кутках горада, не задаволіла мастака. На яго думку, у такім варыянце экспазіцыя губляла ўсю моц свайго ўздзеяння.

А напачатку...

А напачатку былі партрэты. Сёння іх калі сарака. Славутыя акцёры, рэжысёры, журналісты... Прычым, кожны партрэт для яго не проста праца, але і сустрэча з непайторным чалавекам. Кожную з такіх сустрэч Аляксей Кузьміч узгадвае з асаблівым цяплым у голасе.

— Стэфанію Станіоту я пісаў у тэатры Янкі Купалы. Гэта было ў васьмідзесятым годзе. Ёй толькі споўнілася семдзесят пяць. Яна была вельмі інтэлігентная жанчына. Заўсёды частавала і неяк па-добраму аб усіх адгукалася: “Геніяльна, геніяльна...”. А бывае, плача і кажа: “Эх, Лёша, калі я зрабілася старой і непрыгожай, ты мяне пішаці. А калі была маладой — ніхто не хацеў пісаць...”.

Праца над партрэтамі Станіоты заняла шэсць месяцаў. За гэты час тамтэйшыя чамусьці палічылі, што я абавязкова павінен напісаць усіх. Нават чаргу стварылі на паперы — шэсцьдзесят сем чалавек. Я паспеў напісаць Галіну Макараву, Здзіслава Стому і яшчэ некалькі асоб.

Макараву пісаў дома. Гадзіну папішу — яна распавядае пра сваіх паклоннікаў з тэатра оперы і балета. А потым і кажа: “Лёша, зачыняй і хадзем на кухню”. Каньчочка, і песню пяе. Ды так гучна, што суседзі звер-

Нараджэнне Мадонны

Аляксей Кузьміч — мастак разнапланавы. Ён пісаў партрэты, пейзажы, нашорморты, гістарычныя палотны. І тым не менш, славу яму прынесла серыя карцін над назовам “Мадонны”. Што гэта: гульня лёсу, шчаслівы выпадак? Не. Хутчэй заканамернасць! Якраз той самы ўнікальны выпадак, калі ўсё добрае, што закладзена ў чалавеку, знаходзіць сваю творчую рэалізацыю. У яго карцінах не адчуваецца фальшу, яны выпраменьваюць святло і дабрыню. Натуральна, людзі, якія прыходзіць на выставы, не могуць не адчуць гэта. І як сведчанне — шмат удзячных слоў у кнізе водгукаў. Сам жа Аляксей Кузьміч тлумачыць выбар тэмы і поспех серыі так:

— Мне пашанцавала ў жыцці — я нарадзіўся ў жаночай сям’і. Мяне выхоўвалі матуля і пяцёра сёстраў. Я быў самы малодшы: мяне насілі на руках, за сталом давалі лепшы кавалак. Таму гэта тэма была закладзена ўва мне генетычна, ад нараджэння. Патрэбны былі толькі штуршок.

Такім штуршком стала сустрэча з Інесай, маёй цяперашняй жонкай. Калі я убачыў яе, то адразу зразумеў — гэта мадонна. Тая самая, якой мне заўсёды не хапала, аб якой марыў. Аб якой марыла ўся эпоха Адраджэння. І чым больш я пішу яе, тым больш спасцігаю. І не магу дасягнуць дасканаласці. У жыцці яна зашмат складаней. Так што, тайна мадонны пакуль застаецца нераскрытай для мяне і прымушае зноў і зноў брацца за працу.

— А як ставіцца гледачы да таго, што правобразам усіх мадоннаў з’яўляецца выключна ваша жонка?

— Калі меркаваць па кнізе водгукаў, парознаму. Хтосьці богатварыць, хтосьці раўнуе...

Мадонны Кузьміча гэта не толькі гімн жаночай прыгажосці, пяшчоты і мацярынству. Гэта і папярэджанне аб тым, што нараджэнне

дзіцяці — вялікая адказнасць. Мадонна і паўшы анёл — тэма, якую раней ніхто так гучна не ўзнімаў.

— Не трэба забываць, — тлумачыць мастак, — што жанчына нараджае і святога, і прарока, і забойцу. Паўшага таксама нараджае маці.

Менавіта маці закладае першааснову чалавека: разуменне ім добра і зла, духоўных каштоўнасцяў. Разам з тым, яна прымае на сябе адказнасць за гэты часам жорсткі свет. Плёнам такіх разваг сталася з’яўленне мадоннаў, якія плачуць: “Еўфрасіні Полацкай”, “Рагнеды”, “Чырвонай мадонны”. Вочы гэтых зямных жанчын скіраваны на гледача, сучасніка. І ў іх — надзея і напрок, вера і роспач, цягліваць і прага волі.

Адзіная ў свеце

Аляксей Кузьміч часта кажа аб тым, што яго “Галерэя Мадонны” магла б стаць самай унікальнай галерэяй на зямным шары.

— Стварыць такую галерэю я мару ўжо 15 гадоў. Хачу падараваць дзяржаве сотні сваіх прац і зрабіць тое, што Пікасо зрабіў у Парыжы, Сальвадор Далі — у Іспаніі, Шылаў і Глазуноў — у Маскве. Я нават накіраваў ліст Юрыю Лужкоў, у якім пішу, што гатовы падарыць Маскве ўсе свае карціны. Там пагадзіліся, але папярэдзілі, што пакуль могуць узяць працы толькі ў запаснікі. Але ж маскоўскія запаснікі — справа ненадзейная. Памятаеце, як разрабавалі калекцыю Рэрыхаў? Такая перспектыва мяне не задавальняе.

— Вы так разлічваеце на маскоўскія чыноўнікаў... На мой погляд, Беларусь валодае не меншым рэсурсам.

— На жаль, у Беларусі больш увагі надаецца спартыўным пабудовам. Хаця рабіліся заходы і тут. За тое, каб стварыць такую галерэю, жанчыны сабралі дзесяць тысяч подпісаў Прэзідэнта. Праўда, водгуку пакуль няма.

— Але не так даўно прагучала прапанова стварыць музей Маці...

— Так. Аднак справа ў тым, што мадонна і маці — розныя рэчы. Маці — гэта маці-працаўніца, маці-партызанка, маці — будаўнік камунізму. А мадонна Леанарда да Вінчы — гэта семнаццаці-дваццацігадовая юная жанчына з немаўляці. Вось што такое мадонна. Таму такая прапанова мне не падабаецца.

Сны

А яшчэ яму сняцца сны. У іх мастак змагаецца са злом: д’яблам, сатаністамі, змямі. Іншым разам яго мадонны шэрагам спускаюцца з нябёсаў і сваім з’яўленнем ратуюць гарады ад стыхій і бед. Дрэвы, да якіх ён дакранаецца, робяцца залатымі. І ўсё — салы, вуліцы, неба — працінае святло: залатое і срэбрае. Такое ж, як і тое, што брыцца з яго палотнаў.

— У майстэрні некалькі пачатых прац.

— Мадонны?
— Так. Гэтая тэма перамагла мяне. Яна шматлікая і вечная. Яе трэба даводзіць да дасканаласці. Знаходзіць новыя кампазіцыйныя рашэнні, формы. Услаўляць жанчын: нашых мацярок і жонак.

Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
Фота К. ДРОБАВА

У. МАЦВЕЕНКА

Хітрушка

Выйшлі Мама з Зінай З магазіна. — Мы, мамачка, Усё купілі, І пра цукеркі Не забылі?

Мал. М. ЛАЙКОВАЙ

— Усё, усё купілі Мы з табой! І дзве цукеркі Адае малой. — Ой, мамачка, — Зінулечка рагоча, — Жывоцік мой Яшчэ цукерак хоча. — Не, мілая, І не прасі, — Дадому прыйдзем — Пад'ясі, І пойдзем Пагуляць у скверык. Вось там я болей Дам цукерак. — Напэўна, цяжкая Ё цябе, мамуля, ноша? — Ды цяжкаватая, Зінулік мой харошы. — Калі дасі мне Тры цукеркі, Да іх яшчэ І тры паперкі, Тады і сумка Наша палягчэе, Бо хоць ледзь-ледзь — Усё ж яна схуднее.

Лёля БАГДАНОВІЧ

Чароўныя кубікі

Вучыць Волька літары, Каб умець чытаць. Ужо яна вялікая — Улетку будзе пляць.

Кубічак да кубічка Падбярэ старанна. Крышачку падумае І чытае: "Ма-ма".

Кеша

Ёсць у Віці папугай Па мянушцы Кеша. Сам з сабою размаўляе І дзяўбе арэшак.

А як з'явіцца Самсон, Кеша замаўкае. — Бо з катамі, —

кажа ён, —

Я не размаўляю.

Разгуляўся...

Кот Самсон круціў клубок. — Уцякай хутчэй,

Браток. Бо ідзе дадому маці — Будзе цесна табе ў хаце.

Гэта ж трэба, разгуляўся — Ад клубка ўспамін застаўся...

Самсонавы байкі

Наш Самсон — лянiвы кот.

У яго расце жывот.

Ён мышэй лавіць не хоча.

Хоча рыбки, каўбасы,

На канапе ўдзень і ўночы

Ваіць байкі скрозь вусы.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Лічылка

Доўга кнігу я гартаў, Шмат жывёлін напаткаў: Дзесяць зайцаў, Трох іпакоў, Сем вавёрак, Двух ласёў, Восем дзятлаў, Шэсць лісіц, Дзесяць пенак, Сем сініц, Дваццаць вожыкаў, Пяць соў, Ты лічы, А я пайшоў.

Калыханка

Выплыў месяц з-за аблок Залатою лодкай, — Гэта да цябе, сыноч, Едзе сон салодкі.

Мал. М. ЛАЙКОВАЙ

Як жабкі сяброў выбіралі

Казка

Ды не ўбачылі ні жабкі ў балоце — пахаваліся ўсе жабкі ў чароце. Кажуць буслы: "Пасябруйце, жабкі, з намi! Пачастуем мы вас, жабкі, камарамi!"

А ім жабкі ў адказ:

— Квакі-ква! Не абдурьце вы нас, квакі-ква! Не старайцеся дарма, квакі-ква! Камароў у вас няма, квакі-ква! Не хадзіце ля чароту, квакі-ква! Лепш ляціце прэч з балота, квакі-ква!

Пахадзілі буслы, вакол паглядзелі. Паляцелі буслы, адкуль прыляцелі.

Прыбег потым да балота Лось рагаты. Кажэ жабкам, што не мае двара-хаты. І пытаецца — ці можна пасяліцца ля балота, ля крынічнае вадзіцы? Ля чарота жыць да быць, ды пажываці. А захоць жабкі — з імі сябраваці.

Ну а жабкі ў адказ:

— Квакі-ква! Калі ласка, да нас, квакі-ква! Не шкадуем мы крыніцы, квакі-ква! Пі крынічную вадзіцу,

Жылі-былі жабкі ў балоце, у зялёным жылі, у чароце. Дружна жабкі жылі, сябравалі, вечарамі хорам песенькі спявалі:

— Мы — балотныя скакухі, квакі-ква! Мы — скакухі-весьляхуі, квакі-ква! Восьлімся мы ды скачам, квакі-ква! Аніколі мы не плачам, квакі-ква!

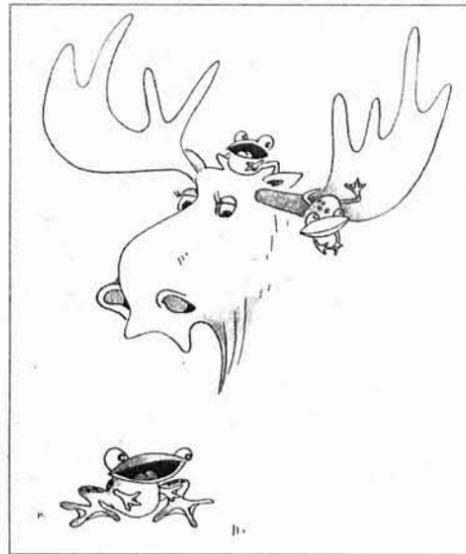
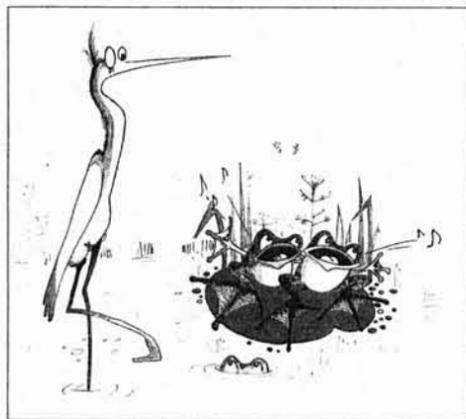
Прыляцела неяк Чапля да балота. Пастаяла Чапля моўчкі ля чароту. Павярнулася да жабак правым бокам, паглядзела на жабак адным вокам. "Хачу, — кажэ, — з вамі, жабкі, сябраваці. Вечарамі разам песенькі спяваці".

Жабкі Чаплі ў адказ:

— Квакі-ква! Не абдурьш ты нас, квакі-ква! Ты што хочаш гавары, квакі-ква! Мы з табою не сябры, квакі-ква! Нас табе не падмануць, квакі-ква! Ты нас хочаш праглынуць, квакі-ква!

Пастаяла Чапля, вакол паглядзела. Паляцела Чапля, адкуль прыляцела.

Прыляцеў аднекуль Бусел, з ім Бусліха. Пахадзілі паўз балота паціху.

квакі-ква! Можаш з намi пасяліцца, квакі-ква! Будзем разам весьляцца, квакі-ква!

І застаўся Лось жыць ля балота. Пасяліўся ў хмызняку, што паўз чарота. Ноччу ходзіць — днём ляжыць, адпачывае. Ну а жабкі яму песенькі спяваюць:

— Мы — балотныя скакухі, квакі-ква! Мы — скакухі-весьляхуі, квакі-ква! Восьлімся мы ды скачам, квакі-ква! Аніколі мы не плачам, квакі-ква! У сябры ўзялі лася, квакі-ква! Тут і казка наша ўся! Квакі-ква!

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Малюнкi Рымы КУЛІКОВАЙ

Ён чароўную вязе Дудку-весьляхуіку. Як заснеш ты — пакладзе Пад тваю падушку.

Будуць ціха ў сне іграць Добрыя музыкі. Будзеш ты адпачываць І расці вялікім.

Улетку

У небе кудлатыя хмаркі Чародкай навольна плылі. І раптам вясёлкавай аркай Над лесам яны расцвілі.

А дзесьці ў далёкіх нябёсах, Усё разбудзіўшы кругом, На шпаркіх і гулкіх калёсах Прамчаўся акрылены гром.

І дожджык за ім басаногі Па вуліцы ў поле пабег. І ўдаль пакацілі дарогі Яго светла-радасны смех.

Едзе лета

З таямнічага лесу, У лагодзе акрас, З перапёлчынай песняй Едзе лета да нас.

У вянку васільковым, Вочы — свежасць крыніц. Дорыць кожнаму поўны Кошык спелых суніц.

Уладзімір МАЗГО

Ці ёсць у Слоніме сланы?

Калі ў Бабруйску Ёсць бабры, А ў Камарыне — Камары, За Вайкавыскам — Шмат вайкоў, А Шчучын Ловіць ішупакоў, Калі за Глушай Ёсць глушыцы, А за Казлоўшчынай — Казлы, Каля Барані — Бараны, Ці ёсць у Слоніме Сланы? А кобраў, Людзі добрыя, Ці бачылі У Кобрыне?..

Сховы назваў

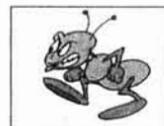
Table with 5 rows and 5 columns of Cyrillic letters: Ъ Д З Я Ц, Ц З Я Л Е, Ы Ю Л Я Ц, С Н І Р Я, Я Я Г У К

У гэтым прамаву-гольніку "схаваліся" пяць назваў птушак, якія водзяцца на Беларусі. Знайдзіце іх. Чытаць трэба злева направа і справа налева, зверху ўніз і знізу ўверх, па прамых і ламаных лініях. Адна і тая ж літара можа ўжывацца ў некалькіх назвах.

Калі вы знайдзеце гэтыя назвы птушак, напішыце іх у гэтым гольніку.

Смяшынкi

— Паўлік, зноў мама зрабіла за цябе ўрокі? — Так, тата быў заняты.

— Алё! Гэта школа? Гэта дырэктар? — Так. — Гэта гаворыць Сярожа. Я захварэў і сёння ў школу не прыйду. — Ура-а-а!

Нечақанне выратаванне

(Закачэне. Пачатак на стар.9)

рожных аўтаматаў. Камусьці, відаць, давялося пакінуць і гэты, не расстраляўшы дыску, бо ён быў да адказу набіты патронамі.

Раптам Янка спахапіўся, быццам штосьці згубіў ды толькі цяпер і згадаў?

— Есці хочацца. Можна, я дамоў збегаю?

— Бяжы-бяжы, — адразу пагадзіўся Барсукоў, адчуўшы, што і ў самога пуста ў жываце, бо акрамя трох бульбін, што падала яму спагадлівая бабулька ў хаце яшчэ ўчора, не трапляла ў рот ні каліва.

Янка вярнуўся праз паўгадзіны ў слязах і наўзрыд прагаварыў:

— Гарьць...

— Што гарьць? — устрывожыўся Барсукоў.

— Наша хата гарьць... падпалілі гды!

— А што з бабуляй, з маці?

— У сваякоў яны — у Юлікавых бацькоў. Мамка ў іх бульбу выбірала — там і засталася, а бабуля сышла туды яшчэ прыцемкам... Вам во супу прынёс.

Барсукоў, беручы з рук у хлапчука кацялок, удзячна паглядзіў яго па стрыжанай галаве. І адразу абрынула ся на яго адчуванне сваёй віны перад гэтым хлапчуком, перад усімі, хто жыў разам з ім у той падпаленай хаце. Сяжанта ахінуў такі гнеў на падпальчыкаў, што будзь у яго сілы, схапіў бы аўтамат і кінуўся б на ворагаў.

І Янка, нібыта ўгадаўшы настрой параненага, скрыгатнуў зубамі:

— Я ім, падлюгам, ніколі не дарую! — у голасе яго прагучала прага помсты.

— І што ты ім зробіш? — пацікавіўся Барсукоў, зусім не маючы намеру насміхацца з дзіцячай пагрозы.

— У Ратомлі фрыцы ўтрымліваюць палонных у лагеры. Іх трэба вызваліць! — рашуча прамовіў Янка.

— Дык жа даўдзецца перабіць ахоўнікаў. На гэта нам аднаго аўтамата мала, — падтрымаў гаворку Барсукоў.

Янка ў адказ толькі хмыкнуў:

— У лесе, калі добра пашукаць, усялякая зброя знойдзецца...

— А вы, хлопчыкі, пашукайце-пашукайце!.. Твой брат Юлік страляць хоць умее?

— Умее. І я ўжо страляў, толькі ў пянёк не пацаліў.

— Не бяда — я навучу... — Барсукоў на хвіліну задумаўся, потым у голасе яго загучала жорсткая нотка. — Адседжвацца мы тут не будзем. Даю вам, малыцы, баявое заданне: разведць, якія ў тым нямецкім лагеры хадзі-выхадзі, колькі там вышак для ахоўнікаў і дзе яны стаяць.

— Будзе зроблена! — бадзёра адказаў Янка і, крыху памарудзіўшы, узяў з кутка рыдлёўку і пацягнуў яе да выхаду.

— Ты куды? — не зразумеў намеру мальчика Барсукоў.

Той азірнуўся, спыніўшыся ў паласе сонечнага святла, і з хрыпатай у голасе мовіў:

— Магілку капаць... самы час. Фрыцы пабрылі ў Ратомлю, а паліцаі сюды не сунуцца — пабаяцца.

— Правільна, Яначка! І я зараз далучуся, толькі перагусну...

Барсукоў пачаў таропка сёрбаць грыбны суп з бульбай, сам сабе адзначыўшы, што нічога і ніколі яшчэ не еў з такім смакам. І на душы ў яго заснавалася лагода і ўпэўненасць, што з гэтага часу ён зноў вяртаецца да барацьбы з ворагам і не адзін, а з мясцовымі хлапчукамі, а магчыма і з тымі, хто марнуецца яшчэ за калючым дротам і на вырвочку каму ён займае ўжо цвёрды намер прыйсці разам са сваімі памагатымі.

Нядаўна ў Беларускай дзяржаўным цырку завяршылася праграма "Цырк без межаў". Сама назва прадстаўлення сімвалічная, бо гэта шматгранная праграма з бязмежнай колькасцю жанраў і жывёл: ад пудзеляў да рэптылій. Такім чынам, беларускі глядач здолеў убачыць якаснае прадстаўленне.

Беларускі цырк не мае межаў

У праграме прымалі ўдзел заслужаныя артысты, лаўрэаты конкурсаў і пераможцы самага буйнога цыркавага фестывалю ў Монтэ-Карла, людзі, якія зрабілі значны ўнёсак у развіццё цыркавага мастацтва. На манежы выступалі артысты з Масквы, Санкт-Пецярбурга, Германіі. "Асабліваць праграмы ў тым, што на арэне былі прадстаўлены не толькі экзатычныя жывёлы, але і іншыя арыгінальныя нумары", — заўважыла Алена Венядзіктаўна.

Напрыклад, нумар "Механізм-ха" ў выкананні дываных клоунаў Вадзіма Савіцкага і Міхаіла Чарнаморца разлічаны на прамую гутарку з глядачамі і экспромт з боку саміх артыстаў. А іх нетрадыцыйная клоунада нагадвала "Лицедеев". Кожная рэпрыза тэматычная і мае пэўны кантэкст, што вельмі весяліць публіку.

Уразілі глядачоў і акрабаты-эквілібрысты, браты Антон і Аляксандр Паяркавы, на перакрываючым дрэце. А маладая артыстка Любоў Лісоўская выклікала захапленне залы сваёй працай у даволі рэдкім жанры — кардэ-парэль.

Адным з дамінуючых з'яўляўся нумар Дзмітрыя і Наталлі Кузняцовых у жанры дрэсуры драпежнікаў. Пад кіраўніцтвам артыстаў на манежы выступілі пантэра, ягуар і тры пумы ці, як іх яшчэ называюць, горныя лвы. Значнальна тое, што жывёлы працавалі толькі на павадках. "На арэне не было сеткі, якая агароджвала жывёл ад публікі, што надзвычай прэстыжна ў жанры дрэсуры, аднак і небяспечна. Калі драпежнік працуе

на свабодзе — гэта неверагодны экстрым, як для артыстаў, так і для глядачоў. Тым не менш, мы выкарыстоўвалі ўсе сродкі абароны", — падкрэсліла Алена Цеплякова.

Акрамя таго, артысты Кузняцовы паказалі дрэсуру рускіх хортных сабак. Нумар пад назвай "Венскі вальс" надзвычай прыгожы. Спецыяльна для яго выканання падрыхтавалі шыкоўныя касцюмы. "Справа ў тым, што дырэктар, мастацкі кіраўнік Белдзяржцырка Таццяна Бандарчук вельмі далікатна ставіцца да кожнага нумара. Яе творчая накіраванасць дазваляе са звычайнага зрабіць нешта грандыёзнае", — паведаміла Алена Цеплякова.

Што тычыцца гасцей з Масквы, на манежы можна было пабачыць маладую артыстку Валерыю Маркаву, якая прадставіла жанр-антыпод — жангльж нагамі. На першы погляд, нумар падаваўся надта лёгкім, аднак яго гарманічна дапоўнілі складаныя трукі. Нягледзячы на маладосць артысткі, працавала яна дастаткова прафесійна. Падчас прагляду прадстаўлення перад кожным нумарам дзеці, якія сядзелі побач, не стамляліся крычаць: "Ну калі ж будзе страшна"... І нарэшце дачакаліся. На арэну вынеслі дванаццаць (!) рэптылій, сярод якіх — кракадзілы-гіганты, пітон і кальман. Утаймавальнік з Германіі Антонію Каракава выконваў сапраўдныя трукі з жывёламі. Напрыклад, у пашчу кракадзіла, якая налічвае каля васьмі дзесяткаў зубоў і мае моц сціскання сківіцы да дзвюх з паловай тон, ён змясціў... галаву. "Ан-

тонію Каракава — даволі вядомы дынастычны ўтаймавальнік, бадай, адзіны ў свеце, які працуе ў гэтым жанры больш як 40 гадоў", — растлумачыла Алена Венядзіктаўна. Нельга было не адзначыць і нумар утаймавальніцы маскоўскага цырка Марыны Лапіяда. Падчас яе выступлення карусель з сабакамі падымалася пад самы купал. "Мы кожны раз молімся, каб усё атрымалася", — паведаміла памочнік дырэктара. Так, артыс-

тызм, прыгажосць пластыкі, дакладнасць кожнага руху падкрэслівалі складанасць трукі паветраных гімнастаў Алега і Уладлены Ананьевых (артыкул пра дынастыю Ананьевых-Папазавых чытайце ў наступных нумарах "ЛіМа"). Той прыгожы нумар выконвалі бацька з дачкой. Уладлена выступала на манежы з лустэркавым шарам. Менавіта за гэты нумар яна была ўзнагароджана "бронзай" на Міжнародным конкурсе цыркавых артыстаў у Монтэ-Карла.

Дынастыя Папазавых з Масквы працягвала сваю працу ў праграме "Цырк без межаў" па просьбе глядачоў. Нагадаю, што і ў мінулай праграме "Зоркі міжнароднага цырка" яны здолелі заваяваць сімпатыю публікі.

Радавала глядачоў і тое, што сярод вялікай колькасці гасцей на манежы працавалі і беларускія артысты. Яны прадстаўлялі конны атракцыён "Легенды Палесся" пад кіраўніцтвам Барыса Лазарава. Нягледзячы на стомленасць (нядаўна вярнуліся з гастроляў у Японію), з вялікім задавальненнем пагадзіліся прыняць удзел у новай праграме. Нумар атрымаўся вельмі прыгожым і дынамічным. "Ды наогул коні ў цырку — гэта заўсёды прэстыжна", — пераканана Алена Венядзіктаўна.

Калі фарміруецца праграма цыркавага прадстаўлення, абавязкова ўлічваюцца патрабаванні і пажаданні публікі. "Мы здолелі прадставіць на суд глядачоў унікальнае шоу, насычанае разнастайнымі жанрамі", — падкрэсліла памочнік дырэктара.

Праграма ладзілася да 9 мая. Паводле слоў Алены Цепляковай, у Дзень Перамогі спецыяльна для ветэранаў арганізавалі шэфскі спектакль. Уваход для іх быў бясплатным. "Гэта традыцыя нашага цырка. У іншых краінах СНД такое не практыкуецца, паколькі пракат камерцыйных праграм каштуе тысячы долараў. Мы ад шчырага сэрца зрабілі ветэранам падарунак".

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Фота забяспечана аўтарам

Пра родны край

Нядаўна навукоўцы Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы: дэкан педагагічнага факультэта, доктар педагагічных навук, прафесар В.Таранцей, дацэнт філалагічнага факультэта, кандыдат педагагічных навук П.Малаяўка, дацэнт, кандыдат філалагічных навук С.Кастрыца і дацэнт, кандыдат гістарычных навук І.Фёдараў і Б.Іванчук наведвалі гімназію № 1 г.Дзятлава. Кожны з іх выступіў з лекцыямі перад выкладчыкамі і навучэнцамі.

Так, Пётр Малаяўка засяродзіў увагу гімназістаў старшых класаў на сучаснай беларускай драматургіі. Ён, у прыватнасці, вёў цікавы і змястоўны апавед пра п'есу А.Дударова "Вечар", адкрыў вучням нямала адметных дэталей твора. Прысутныя ўважліва слухалі яго развагі пра

шчырасць і міласэрнасць. Затым дацэнт філалагічнага факультэта чытаў вершы Янкі Купалы, Пётруся Броўкі, Максіма Танка. Ён імкнуўся данесці да сэрца кожнага слухача шчырую любоў да роднага слова, сакавітай і багатай беларускай мовы.

Дацэнт Ігар Фёдараў займаецца гісторыяй і этнаграфіяй, выдатна ведае Беларусь, традыцыі і побыт. Яго лекцыя ўсім спадабалася, бо была жывой, насычанай адметнымі фактамі. Ён загарэўся ідэяй стварэння музея на тэрыторыі гімназіі. Згодна яго слоў, трэба як след абсталяваць звычайную сялянскую хату. Важна, каб музей працаваў кожны дзень, каб там гучала гаворка экскурсавода і наведвальнікаў. Фёдараў паабяцаў дапамагчы гімназістам у гэтай важнай справе.

Цікава і змястоўна выступілі таксама навукоўцы В.Таранцей, С.Кастрыца і Б.Іванчук.

Іосіф ЗАЯЦ

Успамінаючы Юрыя Паўлавіча ГАЎРУКА

У маі споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта-перакладчыка Юрыя Гаўрука.

Юры Паўлавіч нарадзіўся 6 мая 1905 г. у Слушкі ў сям'і рабочых. Ён быў адзіным у бацькоў сын. Скончыў Слушкую гімназію, а затым школу другой ступені. У 1922 г. паступіў у Маскоўскі вышэйшы літаратурна-мастацкі інстытут імя Валерыя Брусава, які паспяхова закончыў у 1925 г.

Увосень 1925 г. быў абраны дацэнтам кафедры беларускай мовы і літаратуры Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках Магілёўскай вобласці, дзе працаваў да 1931 г. У 1931—1935 гг. чытаў курс лекцый па замежнай літаратуры і літаратуры народаў СССР у Магілёўскім педагагічным інстытуце.

Як выкладчык ён быў усеагульным любімцам: разумны, адукаваны і ў той жа час надзвычай сціплы. Яшчэ ў юнацкія гады Юрыя Паўлавіча адчуў вялікую цягу да чытання і вывучэння замежных моў. Пашыраючы набыты ў гімназіі веды ў французскай мове, ён пачаў чытаць у арыгінале раманы Віктара Гюга «Сабор Парыжскай Божай маці», адначасова вывучаючы англійскую, нямецкую і польскую мовы. Гэта ў далейшым вызначыла яго шлях прафесійнага паэта-перакладчыка. Менавіта Юрыя Гаўрук стаў аўтарам першага на Беларусі зборніка паэтычных перакладаў «Кветкі з чужых палёў» (1928). У гэтую кнігу ўвайшлі пераклады твораў Байрана, Верлена, Гётэ, Гейнэ, Шылера, Уйтмена, Міцкевіча, іншых заходнеўрапейскіх і амерыканскіх паэтаў. Ю.

Гаўрук узабагаціў беларускую літаратуру цудоўнымі перакладамі твораў Л. Талстога, А. Чэхава, Л. Лявонава, Ф. Дастаеўскага. З цудоўнай дасканаласцю ім перакладзены п'есы У. Шэкспіра «Канец — справе вянне», «Атэла», «Гамлет», «Антоній і Клеопатра», «Кароль Лір».

Першай з перакладзеных п'ес была камедыя «Сон у летнюю ноч». Прычым зрабіў гэта 20-гадовы юнак для Беларускай тэатральнай студыі ў Маскве. Пераклад жа «Гамлета» А. Таркоўска назваў ідэальным (упершыню «Гамлет» у перакладзе Ю. Гаўрука быў паказаны ў тэатры імя Якуба Коласа ў 1946 г.).

Дзякуючы Ю. Гаўруку рускамоўны чытач атрымаў магчымасць пазнаёміцца з апавесцю «Люба Лук'янская» і раманам «Пошукі будучыні» Кузьмы Чорнага, раманам Піліпа Пестрака «Сералзібор», многімі іншымі творами беларускіх пісьменнікаў. Сваёй творчасцю Юры Паўлавіч садзейнічаў пашырэнню міжнародных даяляляў беларускай літаратуры, узаемапраціненню культур розных народаў.

На жаль, па даносе ў 1935 г. Ю. Гаўрук быў рэпрэсаваны і больш як дваццаць гадоў знаходзіўся ў лагерах Карэліі, Усходняй Сібіры, Комі АССР. Потым паэт напісаў: «За вернасць і любоў прыйшла расплата: наган халодны і ўсмяшка ката». Пасля рэабілітацыі ў 1956 г. жыў у Мінску. У 1957—1967 гг. працаваў памочнікам галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы тэатра імя Янкі Купалы. Пераклаў на беларускую мову шэраг твораў А. Твардоўскага, М. Ісакоўскага, М. Святлова, А. Пракоф'ева, М. Дудзіна, С. Нараўчатава, Я. Райніса, І. Харыка, А. Тумяна, М. Джаліля, асобныя вершы таджыкскіх, узбекскіх, азербайджанскіх і башкірскіх паэтаў.

У 1969 г. у Мінску выйшаў першы зборнік вершаў і перакладаў Ю. Гаўрука «Іскры з крэменя», у 1974 г. у выдавецтве «Мастацка-літаратура» — «Кароль Лір» У. Шэкспіра, у 1975 г. — зборнік выбраных перакладаў паэзіі «Агни ў прасторах». Пасля смерці ў 1990 г. выйшла яго «Выбранае», у гэтым жа годзе ў «Бібліятэцы беларускай паэзіі» — зборнік вершаў і перакладаў «Узвіханы ветразь». Шчыміць сэрца, калі чытаеш паэму «Развітанне з самім сабой», якую Ю. Гаўрук напісаў на станцыі Інта (Комі АССР) у 1945 г.

*Усё я страціў: волю і сям'ю,
Ніколі мне, ніколі не падняцца,
Апошнім словам смутак
спавіваю,*

*Пара з самім сабой развітацца...
Дзіваны неацэлены барак,
Лясныя людзі каля печы трыцца,
Падсвіваюць аёс, якціць бурак,
Як цені ў пекле, сварачца і б'юцца.
Халодная была мая пасцель.
Хацеў я спаць,
а думы ў голаў лезлі.
Мне сніліся Рэмбрант і Рафаэль,
І валасы мае к сцяне прымерзлі.*

Але з цягам часу ўсё часцей пачалі нагадваць пра сябе гулагаўскія «курорты». Здаралася, ён тыдзямі быў прыкуты да ложка. Толькі дзякуючы вялікай сіле волі, а таксама чулай і гаспадарлівай жонцы Таццяне Міхайлаўне пісьменнік мог займацца літаратурна-творчай працай... 18 лютага 1979 г. Юры Паўлавіч памёр. Пахавалі яго на Паўночных могілках.

Так атрымалася, што з 1969 г. мы сталі суседзямі, да 1988 г. жылі ў адным доме, прыгтым у адным пад'ездзе, нашы кватэры былі побач. Запомнілася жонка Юрыя Паўлавіча — Таццяна Міхайлаўна — абаяль-

ная, інтэлігентная, мудрая і гаспадарлівая жанчына. Часта да Гаўрука наведваўся Ніл Гілевіч. Яны з Юрыем Паўлавічам былі даўнімі і шчырымі сябрамі, таму кожны візіт Ніла Сымонавіча быў для іх святам.

Юры Паўлавіч і Таццяна Міхайлаўна часта хадзілі ў тэатр. Гэта заўсёды выглядала прыгожа і святочна. Назіраючы праз вакно за іх адыходам, мы любаваліся імі.

Незалеўта да смерці, у студзені 1979 г. Юры Паўлавіч зайшоў да нас, сказаўшы: «Дарагія суседзі. Хачу пагаварыць з вамі. З кожным днём я адчуваю сябе ўсё горш і горш. Калі са мною што здарыцца дрэннае, прашу вас, дапамагайце туг Таццяне Міхайлаўне. У яе ў Мінску нікога з блізкіх і надзейных сяброў, акрамя вас няма».

Пасля смерці мужа Таццяна Міхайлаўна пражыла яшчэ 16 гадоў. Мы дапамагалі ёй, як маглі, у паўсядзённых жыццёвых клопатах і праблемах. Асаблівую патрэбу ў гэтай дапамозе Таццяна Міхайлаўна адчувала ў апошнія гады жыцця, калі значна пагоршылася яе здароўе. Мы наведвалі яе амаль кожны дзень, а ўжо ў снежні 1995 г. хто-небудзь з нашай сям'і заставаўся з ёй і днём і ноччу. Памерла Таццяна Міхайлаўна раніцай 28 снежня 1995 г. у мяне на руках.

Апошнія яе словы перад смерцю — падзяка і просьба пахаваць разам з Юрыем Паўлавічам. Гэту просьбу мы выканалі. Цяпер два разы на год, увосень і вясной, а, бывае, і часцей, мы наведваем могілкі, стараемся падтрымліваць магілу Юрыя Паўлавіча і Таццяны Міхайлаўны ў прыстойным выглядзе.

6 мая мы па-хрысціянску памянулі абодвух.

Васіль ВІЛЬТОЎСКИ
Фота Уладзіміра КРУКА

ЗАХАРАВА, 19

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарава, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»; e-mail: minsk@lim.by Адрас у Інтэрнэце — www.lim.by

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва» прымае да разгляду:
выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг;
арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.
Вул. Захарава, 19, тэл.: 284-66-71.

Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць № 02330/0056810 ад 2 сакавіка 2004 года, выдана Міністэрствам інфармацыйна-Рэспублікі Беларусь.

Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе «Літаратура і Мастацтва». Тэлефон адрэда маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-79-65; (факс) 284-82-04.

«Табе ў жыцці трывог хапала...»

65-годдзе Леаніда Трафімавіча Калодзежнага мы адзначалі ў бібліятэцы імя Уладзіміра Корбана. На правядзенне юбілею генеральны дырэктар ільнокамбіната Валерыя Шаткоў даў немалую суму грошай, і гэтая літаратурна-мастацкая вечарына прайшла так, што здзівіла самога, не надта гаваркага і эмацыянальнага юбіляра. На наступны дзень ён сказаў мне:

— Мікола, так і ў Мінску нават класікі юбілеі не адзначаюць.

Леанід Трафімавіч і ў сваім паважным узросце пісаў вельмі шмат. Рукапісаў сабралася на некалькі кніг, аднак на выданне іх пры жыцці ён ужо не спадзяваўся. Аднак я прапанаваў яму:

— Збірай, Трафімавіч. Можа, нехта і дапаможа. А пакуль набяру твае «Вясёлыя замалёўкі з нашага невясёлага жыцця» на камп'ютэры.

Размова вялася пра кнігу ў нечым нетрадыцыйную. Ён прысвячаў яе сваім землякам, яна так і называлася — «Мае солаўцы». Здзіўлялі дзве даты ў канцы рукапісу: 1961—2002 гады. Так, столькі гадоў ён збіраў і запісаў іх.

Пры жыцці Л. Калодзежнага выдалі гэтую кнігу мы не паспелі. Ён памёр 26 снежня 2003 года. На пахаванні яго, у час грамадзянскай паніхіды сакратар Віцебскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Франц Сіўко і саветнік Аршанскага гарвыканкама Валянціна Сіднякова паабяцалі, што зробіць усё магчымае, каб пасмяротны зборнік праяіка Леаніда Калодзежнага пабачыў свет. Я падрыхтаваў і набраў тэкст, напісаў да яго прадмову. Кніга выйшла ў аршанскай друкарні якраз напярэдні гадзіны з дня яго смерці. Некалькі экзэмпляраў я перадаў яго жонцы Галіне Калодзежнай, адну кніжку прыставілі да крыжа на магіле Л. Калодзежнага ў Солаўі. А прэзентацыю самой кнігі правалі напярэдні 70-годдзя з дня нараджэння пісьменніка, 28 лютага. Яе падрыхтавалі супрацоўнікі музея У. Караткевіча і бібліятэкі імя А. Пушкіна, члены літаратурнага аб'яднання «Дняпроўскія галасы» пры рэдакцыі «Аршанскай газеты».

Нашаму з ім сяброўству было больш за чвэрць стагоддзя. У 1975 годзе выйшла першая кніга прозы Л. Калодзежнага «Аўсяны звон», я быў адзін з першых, каму ён падпісаў яе. Мы пасябравалі, нічога не хавалі адзін ад аднаго, шмат спрачаліся і, здаралася, трохі сварыліся. З-за творчасці — і чужой, і сваёй. Мне,

напрыклад, не падабалася, калі пісьменнік ледзь не здэкліва казаў пра чыйсыі твор:

— Ай-ай, філасофія...

Не шкадаваў ён і мяне: біў неласкавым словам за ўсю палахліваю і бедную на творчы імпульс журналістыку, быццам я за ўсіх быў адказным.

Леанід Трафімавіч нарадзіўся ў прыгожай вёсцы Солаўі на Аршаншчыне — калі не паленавацца, ад яе да Оршы можна дайсці і пешшу. Скончыў Віцебскае мастацка-графічнае вучылішча. Пасля вайсковай службы на Крайняй Поўначы вагаўся, куды ж падацца далей — трохі папрацаваў загадчыкам Кулаеўскага сельскага клуба, гады тры пабыў на журналісцкай працы ў аршанскай і дубоўскай раённых газетах. Аднак пераважыла тое, чаму стала вучыцца: у 1961-м уладкаваўся на Аршанскі льнокамбінат і да выхалу на пенсію працаваў тут мастаком-афарміцелем.

Ды праславіўся не жывапіснымі палотнамі і шыкоўнымі партрэтамі, а пісьменніцтвам.

Леаніда заўважыў адразу пасля выхалу першай кнігі «Аўсяны звон» яго славуці зямляк Уладзімір Караткевіч. Свае назіранні-характарыстыкі ён рыхтаваў для выступлення на пасяджэнні Саюза пісьменнікаў, а потым даслаў іх і Леаніду Калодзежнаму:

«З першых слоў — сімпатыя. Тым больш — зямляк. Люблю я малых дзяцей, сабак і вялікіх дзядзькаў, якія хораша пра іх пішуць.

- * Разумнік! Першая справа — разумець дзіця, сабаку і кая.
- * ...і атрымаў я ўначы вялікае свята — кнігу «Аўсяны звон».
- * Здрава. Чалавек піша пра тое, што знае і ўмее.
- * Мова, якой не вывучыш, як давалася гэта шмат рабіць з сабой і іншымі...

І паўсьоль — вока жывапісца. Здрава гэта.

* Калодзежны! Як нам выбіцца на шпосыі вартае. Калі далена мне на свеце сказаць харошае — хай будзе! Толькі дука-дука рабіце! Дрыжу над Вамі...»

За сваё доўгае творчае жыццё стварыў Леанід Калодзежны нямала. Выдаў кнігу прозы «Бярозы ў жыце», у выдавецтвах знаходзіцца яго рукапісы «Смак крынічнай валды» і «Водар палыну», рукапісы яшчэ чатырох кніг падрыхтаваў да друку, сярод іх — кніга гумару з вельмі актуальнай, трапнай назвай «Свае чужаземцы». Творы члена Саюза беларускіх пісьменнікаў Леаніда Калодзежнага перакладаліся на розныя мовы свету — рускую, украінскую, балгарскую, польскую, англійскую і іншыя.

Мікалай МАРКЕВІЧ,
намеснік рэдактара «Аршанскай газеты»

Зінові ПАПЕРНЫ:

“Некаторыя думваюць, што пісьменнікі дзеляцца на дзве катэгорыі: гумарысты і негумарысты. Гэта не так. Усе гумарысты. Толькі адны выклікаюць смех свядома, другія — не здагадваючыся пра тое”.

Уладзімір ЕРМАЛАЕУ

ДУЛІ БУДУЦЬ АПАСЛЯ

Уладзімір ЕРМАЛАЕУ. “Дулі будуць апасля” (гумарыстычныя, сатырычныя вершы, пародыі; Мінск, ПК “Паліграф-афармавык”, 2004, рэдактар К. Жук, прадмова Н. Гілевіча, пасляслоўе Г. Юрчанкі, 800 экз., 192 стар.)

З гумарам сёння звязаны найбольш адметныя дасягненні, як у літаратуры, так і ў культуры, палітыцы і эканоміцы. Куды ні кінь — паўсюль свае гумарысты і баечнікі. Адзін з іх — Уладзімір Ермалаеў. Яго “перлы” памятаюцца яшчэ ад часоў перабудовы. Друкуецца ён рэдка, але заўсёды заўважна. Тусуецца і з правымі і з левымі. Высмейвае тых і гэтых.

Сваю кніжку надпісаў мне так: “Шаноўнаму Леаніду Галубовічу — на твой суд-перасуд:

Каб не пакрыўдзіўці, крый Божа, не аблаяў — я дулю дам. Бяры. Твой Ермалаеў.”

Ды паспрабуй ты аблай яго! Як сам ён прадбачліва напісаў:

“Прасіла мыш, як кот зубамі кратаў:// — Дазволь спярша звязацца з адвакатам”. І адвакаты — тут як тут. У кніжцы — прадмова і пасляслоўе, свасаблівая рэцэнзія на зборнік (Г.Юрчанкі). Ахоўны эскорт не раўнуе на ўсякі выпадак. І тут бы, для самапраўдання, (напрошвалася ж!) даць бы пародыю на каторгага з іх, найперш больш знанага Н. Гілевіча... Не далумаўся аўтар ці не асмеліўся?.. Між іншым зазначым, што цяпер многія пародысты працуюць прымітыўным (найбольш лёгкім) спосабам: хапаюцца за які-небудзь няўдалы радок паэта і раскручваюць яго да пародыі. Пры тым

вельмі рэдка парадзіруецца ўвесь мастацкі метад паэта і выяўляецца характарыстыка ягонай творчасці, і чалавечай асобы ўвогуле. “Пародыя — жанр сатырычнай літаратуры, заснаванай на карыкатурным перайманні асаблівасцей нейкага твора, творчай манеры асобнага аўтара ці літаратурнага напрамку. Пародыя абавязкова падразумявае арыгінал, кантрастуе з ім, часам пераўзыходзіць яго па сваёй мастацкай вартасці” (“Паэтычны слоўнік” В.П. Рагойшы).

Адно адступленне. У нас, над рэдакцыяй часопіса “Польмя”, перыядычна дзень пры дні нехта грукоча-стукае. Даканаў да неўроза. А нядаўна А. Гаўрон “выдаў”, што над намі пражывае — хто б вы думалі? — гэты самы У. Ермалаеў. Дарэчы, пара б яму для перадруку камп’ютэр займаець, а то надта ж машынка гучная. А мо ён чым горшым займаецца, пра што тонка намякае ў класнай пародыі, якую напісаў на мой колішні перабудоўчы верш:

“Палудную ў люднай кавярні.
...Па заплямленым настольніку
Ганяю тлустага прусака...
Вольна жыць у Айчыне
Нават прусакам у харчоўні!!!

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Сур’ёзная справа даручана мне:
Абцасам давіць прусакоў на сцяне.
Ахопіць азарт, апануе вае злосць,
Калі пад рукой насыкомае ёсць.
А каб яго ліха!!! Прынёс прусака
Нядаўна дахаты ў рубіцах пінжака.
Хацеў прыдушыць, потым вырашыў: “Не!
Хай вольна жыць на кватэры ў мяне”.

Ну ці не праўда, якая адмыслова пародыя! Дзякуй.

А, можа, сваім грукам Фаміч нас спецыяльна дастае, каб жыццё ў холдынгу мёдам не здавалася?!

Як бы яно ні было, а смяшыць публіку У. Ермалаеў умее. Ёсць у яго такі талент. Можа, каму падаспа, што шмат якія вершы пягнанацігадовай даўніны, уключаныя ім у гэты зборнік, ужо састарэлі. На мой погляд, не. Бо ў нас з той пары нічо-

га не састарэла, а больш за тое, расквітнела, паднялося ў свой поўны рост і нават дае плады ў лічбах са шматлікай колькасцю нулёў...

— От рукі, ногі ўжо аслаблі,
Відаць, канец маёй сябе.
— Калі ты селяў? Ты ж, як граблі,
Грабеш і сёння пад сябе.

У зборніку трапіла адлюстраваны наш беларускі суверэнны час: ад Дземянця з яго “людзьмі з задняга праходу”, Шушкewіча з яго “кансенсамі”, да сучасных дзён. Народ, які ўмее смяцца ды іранізаваць з сябе, яшчэ мае перспектыву на светлую будучыню. Але ва ўсякай справе галоўнае — не перабраць. А ў Ермалаева такое здараецца: хоча як лепш, а выходзіць як у Чарнамырдына.

Альбо, скажам, пішучы пра адпачынак на курорце Нарач ён зазначае пра жанчын лёгкіх паводзін: “Тут цёткі лётаюць, як бомбы над Бялградом”. Як да гэтага ні стаўся, аўтару яўна забракавала мастацкага густу і этычнага вычывання. Безгустоўшчынай вее і ад верша “Курортныя заробкі” пра вясковую кабету, якой выпадкова пашэнціла зарабіць і застацца пры гэтым задаволенай.

Мне думаецца, што падобныя радкі (яны ўласцівыя не толькі Ермалаеву) многія літаратары сёння спакушаюцца ідучы ўслед за чытацкім густам — узроўнем той маскультуры, якая апусцілася, паўторам услед за афіцыйным, “ніжэй калена”. Але ці варта сапраўднаму таленту патрапляць вульгарным і цынічным густам электаральнага чытача... Дзеля справядлівасці прызнаем, што падобных “анекдатычных агітак” у зборніку няма. Адчуванне гармоніі змушае аўтара быць самім сабой і ўзвышацца над праявамі пахабнага і нізкага ў нашым няпростым жыцці.

Таму нельга не верыць шчырасці У. Ермалаева, калі ён наастанку, як на духу, прызнаецца свайму чытачу:

Чужыя вершы патрашу,
Радкі прыдзірліва чытаю.
Кручу: прымаю, не прымаю...
Як Эзэаў, я не напішу,
Таму пішу, як Ермалаеў.

Спадзяёмся, што і Эзэаў не будзе пісаць, як Ермалаеў. Ды вось ён, лёгкі на ўспамін...

Анатоль ЭЗЭАЎ

ЛІСТЫ ДА ЦЯБЕ

Анатоль ЭЗЭАЎ. “Лісты да цябе” (вершы; Мінск, УП “Тэхнарэліт”, 2005, рэдактар В. Гардзей, 1000 экз., 80 стар.)

І напраўду, А. Эзэаў вырашыў змяніць сваё паэтычнае рэнаме, альбо, кажучы больш мякка, выйсці за яго межы. Ён напісаў і выдаў зборнік сур’ёзных вершаў пра каханне. Адзіна-цэльны, сюжэтна прадуманы, прысвечаны любімай жанчыне.

Цяжка выйсці за межы сваёй натуры без асаблівых страт. Гэтак і ў літаратуры. Калі ты доўгі час працуеш (творыш?) у пэўным жанры, шукаеш адпаведныя халы, тропы, сваю вобразную сістэму (набіваеш руку?), то пры пераходзе ў іншы жанр ці від мастацтва ўсе гэтыя напрацоўкі нават пры іх часовай незапатрабаванасці пры табе ўсё адно застаюцца. Дзейнічае закон захавання матэрыі, у тым ліку інтэлектуальнай і духоўнай. Закон прыроды, у рэшце рэшт. Я проста працягваю некалькі вытрымак з

вершаваных тэкстаў А. Эзэава. Без каментарыяў. Вось, на мой погляд, найбольш удалая знаходка:

Я ніколі не здражваў табе нават у сне.
Ды калі б я і хацеў,
гэта немагчыма,
бо і ў сне ты заўсёды побач са мной.

А вось іншы тэкст:

Я — звер, прыручаны табой.
Даруй, што нават прыручаны я застаўся зверам.

І яшчэ адзін:

Я цябе нікому не аддам!
Чаму ж, аднак, не бяру і сам?

У анатацыі напісана, што зборнік “Лісты да цябе” — “гэта свасаблівая форма прызнання лірычнага героя паэта ў каханні”. Форма сапраўды свасаблівая і не толькі яна, але і змест у сваёй пераважнай большасці. Да прыкладу, і гэты:

Калі б мяне прымусілі завесці гарэм, у якім была б і ты, то я не ведаю, што б у ім рабілі астатнія?

Гэтак, Анатоль Мікалаевіч, за рэдкім выняткам, і ў літаратуры. Калі ты змолду адданы Пародыі, то ўсякія *Оды, Актавы, Віланелы, Касыды, Секстыны, і Рандэлэ* — пусты і мімалётны гук... Можна сказаць і ў алваротным парадку: “*Но я другому отдана и буду век ему верна*”. На жаль... Бо КАХАНАЯ ўсё ж вартая высокай Паэзіі. Ды Яна сама і ёсць ёю! І паэту не варта было прыдумляць нічога лішняга да Яе самадастатковага вытанчанага вобраза. Сутнасць Паэзіі ў выпадковай гармоніі. Усё лішняе — проза...

Не крыўдуй, Анатоль. Нават у знаных паэтаў — усе лепшыя кніжкі наперадзе... Спадзяюся, што і ў цябе...

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ІІ ПАЎГОДДЗЕ 2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малодосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всёмирная літаратура»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР

Анатоль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(в. а. намесніка галоўнага рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталія ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захаравы, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

галоўны рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця, крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно і выяўленчага мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылка на “ЛІМ”. Рукпісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе. Паэзія рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтара публікацыі. Набор і вёрстка камп’ютэрнага цэнтры РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку” г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 2993
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк 8.06.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 715
Заказ — 665

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12